



KOSZOVÓ

**a visszatérés folyamata, a visszatérő migránsok helyzete
tényfeltáró misszió**

2012.

Országos Bírósági Hivatal

EURÓPAI VISSZATÉRÉSI ALAP



Készült az Európai Unió Európai
Visszatérési Alapjának támogatásával.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés.....	4
1. A célkitűzés.....	4
2. A módszertan.....	5
3. Az általános helyzet Koszovóban	7
4. A függetlenség kikiáltása utáni helyzet.....	10
5. Magyarország és Koszovó kapcsolata.....	14
6. Kivándorlás Koszovóból.....	16
 II. Koszovó gazdasági helyzete.....	17
1. A korrupció.....	18
2. A korrupció elleni küzdelem.....	18
3. A szervezett bűnözés elleni harc.....	20
 III. A jogállamiság.....	21
1. Az igazságszolgáltatás reformja.....	24
2. A EULEX rendőrség.....	26
3. A civil szervezetek helyzete és szerepe.....	27
 IV. A kisebbségek helyzete Koszovóban.....	28
1. A RAE kisebbségek helyzete.....	28
2. Az oktatás és az anyanyelv használatának joga.....	28
 V. A visszatérés a statisztika tükrében – IOM és UNHCR adatok.....	31
 VI. A harmadik országból történő visszatérés a belső menekültek hazatérése - fogalmak, kategóriák.....	35
1. A belső menekültek.....	35
1.1 Az ország területén maradt belső menekültek.....	35
2. A menekültek.....	36

3. A Belügyminisztérium - Visszatérési Osztály.....	37
4. A reintegráció.....	38
5. A reintegrálás során kulcsszerepet betöltő minisztériumok.....	40
6. A Közösségi és visszatérési Minisztérium – a belső menekültek visszafogadása...	42
7. A helyi szintű intézmények.....	43
7.1 Mitrovica/Mitrovica.....	43
7.2 Prishtine/Pristina.....	45
7.3 Gjilan/Gnjilane.....	47
8. A Végrehajtó Testület és a Titkárság.....	49
9. A Reintegrációs Iroda (Pristina/Pristine).....	51
10. Együttműködés a kompetens minisztériumok és az Iroda között.....	54
11. A hazatelepített személyek jogi integrációja.....	54
12. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés.....	55
12.1 A koszovó területén nem kezelhető betegségek.....	56
13. A foglalkoztatás.....	56
14. A szociális támogatások.....	57
VII. Összegzés.....	59



I. Bevezetés

1. A célkitűzés

A koszovói tényfeltáró misszió célja, hogy feltérképezze az ország gazdasági, politikai, jogi- emberi jogi helyzetét, informálódjon a koszovói kisebbségek, elsősorban a RAE (roma, askeáli, egyiptomi) csoporthoz tartozók tényleges helyzetéről. Ennek érdekében az információgyűjtés területei átfogják a biztonsági és az emberi jogi helyzeten túl a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést is. A visszatérés területén a visszatérés folyamatának megismerése, a visszatérő migránsok helyzetének feltárása, elemzése, valamint a nemzeti integrációs és reintegrációs rendszer és a fenntartható visszatérés feltérképezése és a releváns statisztikai adatok gyűjtése a cél.

2. A módszertan

A fenti célkitűzés értelmében tanulmányútjaink során a vizsgálandó témakörök alapján interjúkat készítettünk szakemberekkel.

Az első út alkalmával az interjúk tervezett kérdéskörei voltak:

1. A visszafogadás és a reintegráció intézményrendszerének és működésének feltérképezése. A folyamatban résztvevő központi állami és helyi szervezetek , intézményrendszer és működés A visszatérők kategóriái, helyzetük, a koszovói hatóságok gyakorlata a visszatérő állampolgárokhoz.
2. Befogadási feltételek, intézmények.
3. A visszatérés fenntarthatósága, az integráció elérhetősége a visszatérő állampolgárok részére.
4. A reintegráció folyamatának feltérképezése.
5. A sérülékeny csoportok helyzete a reintegráció területén – különösen a RAE közösség tagjai, nők, gyerekek, fogyatékkal élők, gondozásra szoruló egyedülálló idős emberek.
6. A reintegráció főbb területeinek feltérképezése.
7. A hazatelepített személyek jogi integrációja, regisztrációja, a személyi okmányokhoz, hivatalos dokumentumokhoz való hozzáférés.
8. Munkaerőpiaci helyzet a visszatelepített személyek vonatkozásában
9. A repatriált személyek szociális ellátása, a repatriált személyek lakhatása és tulajdoni helyzete

2012. októberében a második út során az interjúk tervezett tematikája:

1. Interjúk az ország általános gazdasági, politikai, jogi - és emberi jogi helyzetéről
2. Etnikai háttérű incidensek feltárása, a kisebbségek ellen elkövetett bűncselekmények (bűnügyi statisztikák, tendenciák)
3. Az etnikai motivációjú incidensek leküzdése, az állam általi védelem hatékonysága, etnikumok közötti párbeszéd

4. A jogsértésekkel szemben igénybe vehető jogorvoslatok elérhetősége, hatékonysága
5. A nemzetközi és helyi biztonsági szervek szerepe
6. Jogérvényesítés lehetősége az állami és bírói intézményeknél
7. Kisebbségek képviselete a helyi és állami szervezetekben
10. Egészségügyi ellátás, az ellátáshoz való hozzáférés, a Koszovóban nem kezelhető betegségek
11. Oktatási rendszer, a szerb és albán oktatási rendszer átjárhatósága, a RAE kisebbség oktatási helyzete.





Mitrovica – az Ibar folyó északi és déli oldala

3. Az általános helyzet Koszovóban

Koszovót és Metohiját, Koszovó nyugati részét azért hívják a szerb bölcsőnek, mert az önálló Szerb Ortodox Egyház itt jött létre, és a mai napig is itt található a központja. A mai szerb állam egyik premodern gondolata a szerb nemzeti eszme kialakulását is Koszovóhoz köti. A középkori szerb állam, amely a török birodalom terjeszkedésével szűnt meg, utoljára ezen a földön állt. A rigómezei csata (1389) és 1912 között Koszovó és Szerbia mint állam nem létezett, a török hódoltság idejét a szerb nemzet egyházában élte túl. A legendás „Nemanja”, az úgynevezett Nagy-Szerbia ideológiája itt öltött testet, hogy aztán a legenda szerint ötszáz évig ez az állam a mennybe költözzön.

A koszovói parlament tagjai, valamint a koszovói elnök 2008. február 17-én fogadta el a függetlenségi nyilatkozatot. Koszovót napjainkra 91 ország ismerte el, emellett

fontos lépést jelentett a hágai Nemzetközi Bíróság véleménye mely szerint Koszovó függetlenségének egyoldalú kikiáltása nem ütközik a nemzetközi jogba. Szerbia nem ismeri el Koszovó függetlenségét mind a mai napig.

Az etnikai összetételt tekintve az évszázadok során megfordult a szerbek és az albánok aránya: mára 2,8 millió tartományi lakosból csupán 80-100 ezerre tehető a szerb nemzetiségűek aránya. Koszovó tehát etnikailag jóformán teljesen egyszínű területté, azaz albán lakosságuvá vált. Koszovó etnikai megoszlása: albán 90- 92%, szerb 5-6%, egyéb 3-4% (bosnyák, gorani, török, valamint három cigány népcsoport: roma, egyiptomi, ashkali).

Az albán bevándorlás, a többi nép kivándorlása, valamint a magas születési szám következtében egyenletesen nőtt az albán lakosság aránya a tartományban.

A lakosság nagy része a háború alatt menekültté vált, de a legtöbb albán gyorsan visszatért otthonába. A konfliktus következményeként mintegy 200 ezer nem albán, (elsősorban szerbek és cigányok) kényszerültek elhagyni a tartományt, hogy megmeneküljenek az újra felerősödő erőszakhullámtól.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1244 számú határozata (1999. június) meghatározta a protektorátus működése alapvető feltételeit. Az albánok természetesen függetlenséget követelnek, ami Szerbia számára a priori elfogadhatatlan. A hivatalos dokumentumok szerint Koszovó soknemzetiségű terület, melyet a KFOR katonái ellenőriznek.

Két lényeges feladatot irányoz elő a határozat: harcot a szervezett bűnözés ellen, továbbá a jogállam megteremtését illetve biztosítását. Mint említettük, az albán többség kizárólag a függetlenséget fogadja el, ami viszont szerb részről elfogadhatatlan. Az eltelt hat év alatt többféle megoldási kísérlet is szóba került, de – mint közismert – csak az időt vesztegették a javaslattevők. Az európai államok egy része is elfogadná a függetlenségre vonatkozó javaslatot, vagy legalább egy olyan megoldást, miszerint „kevesebb, mint függetlenség, de több, mint autonómia” jöhetne létre, de ez rendszeresen megghiúsul, többek között az állandó erőszakos cselekmények miatt is. A térségben élő szerb enklávé – melyen belül korábban

Koszovóban mintegy 40 ezren éltek, ma számuk alig tesz ki 1%-ot –, tehát a szerb enklávét megnyitására törekszik a KFOR. Koszovótól északra a szerbek nagyjából homogén egységet képeznek, délre viszont több kisebb enklávét alkotnak. 2005-ben összességében 120 ezer szerb élt Koszovó térségében, ebből 40 ezer északon, 80 ezer délen, szétszórtan.

A szerb enklávékban a dinár a fizetőeszköz és nem az euró. Egyes területeken (pl. Lipljan) az albán szélsőségesek etnikai tisztogatásokat végeznek, dúl az erőszak, másutt viszonylag nyugodtabb a helyzet. A szerb-albán összetűzések és ezekkel kapcsolatban a szerb hatóságok fellépései nem mutatnak teljesen egységes képet. Nagyon fontos szerepet játszik a térség politikai életében a szerb ortodox egyház, amely önmagát a „nép vezetőjének” deklarálja, egyúttal vádolja a nyugati országokat, mert azok nem fogadják el a koszovói ortodox egyházi intézmények működése jogosságát.



A kormány felelősséggel tartozik az ENSZ koszovói békefenntartó missziójának (UNMIK). A kumanovói egyezmény és koszovói háborúnak véget vető, az ENSZ Biztonsági Tanácsának későbbi 1244-es határozata alapján a békét a NATO által vezetett KFOR (Kosovo Force) tartja fenn. Az UNMIK már létrehozta a felügyelete

alatt működő törvényhozó és végrehajtó testületeket, az ideiglenes kormányt és az ideiglenes államfői hivatalát. A közbiztonság fenntartása, az igazság- és a külügy irányítása szintén az UNMIK ellenőrzése alatt állt. A koszovói parlament 2001 novemberében, majd 2004-ben alakult meg.

Ibrahim Rugovát 2002 márciusában választották a parlament, a kormány elnökévé és Prishtina polgármesterévé.

A törvényhozó testület az UNMIK-kal egyetértésben bevezetett egy alkotmányos rendszert, egy vámtörvényt, valamint két büntetőtörvénykönyvet. Az UNMIK forgalomba hozott olyan utazási dokumentumokat, amelyek az útlevél helyett használhatóak az azt elfogadó országokban. Bevezettek személyazonossági kártyákat és autómaticákat is, amelyek szintén csak ott érvényesek, ahol elfogadják azokat. A koszovói parlament által elfogadott alkotmányos rendszer megerősítette az elvet, hogy a parlamentben az összes kisebbség képviselje magát. A 120 szék közül tíz a szerb, másik tíz a nem albán kisebbségeknek van fenntartva, míg a maradék 100 szék sorsa közvetlen választás útján dől el.

4. A függetlenség kikiáltása utáni helyzet

A függetlenség kikiáltása után eltelt időszak mérlege vegyes. Az államépítés intézményi szféráját tekintve az alkotmányozás, közigazgatás kiépítése, törvénykezés, stb., általában elfogadhatóan működik Koszovóban. A legfőbb gond a gazdaság fejletlensége, a korrupció terjedése és a kisebbségekkel való bánásmód. A szerbek lakta területeken még mindig állnak a párhuzamos struktúrák, mely az élet és a fejlődés minden területére rányomja a bélyegét.

Szerbia és Koszovó törekény viszonyában előrelépést jelentett a **2011. március 8-án megkezdett közvetlen párbeszéd, a függetlenség kikiáltása óta eddig ilyen nem került sor.** Az Európai Unió közvetítő szerepet töltött be a folyamatban. Az előrelépések ellenére az északi területek helyzete azonban nem rendeződött. A Koszovó északi területén élő szerbek nem fogadják el a pristinai albán hatóságokat, és tiltakoznak az ellen, hogy azok hatalma kiterjedjen Észak-Koszovóra.

Az észak-koszovóban 2011. július 25.-én krízis robbant ki amikor a Koszovói Rendőrség különleges egysége megpróbált megszállni két határátkelőhelyet Szerbia irányába, amelyet eddig a NATO békefenntartói ellenőriztek.

A határátkelők felé tartó konvojokra azonban szerb fegyveresek tüzet nyitottak, egy rendőrt megölve és hatot megsebesítve. Két nap múlva szerb fiatalok rátámadtak egy határátkelőhelyre és felgyújtották azt.

A konfliktus miatt Szerbia az ENSZ Biztonsági Tanácsának összehívását kérte, amelyre az Egyesült Államok és Nagy-Britannia ellenkezése miatt végül is nem került sor. A krízis augusztus 12.-én enyhült, amikor a határátkelők ellenőrzése visszakerült a szerb lakossághoz, de szeptember 16.-án újra felerősödött, amikor a koszovói hatóságok bejelentették, hogy vámellenőrzést akarnak bevezetni a vitatott területen. 2011. végén a KFOR és az albán rendőrség mozgását akadályozó útzárat építettek. Boris Tadić szerb államfő felszólította az észak-koszovói szerbeket az úttorlaszok lebontására, melyek szerinte csak a békés megoldás lehetőségét veszélyeztetik, ugyanakkor viszont felszólította a KFOR parancsnokságát is, hogy ne tegyen több kísérletet az úttorlaszok elbontására, helyette kezdjen párbeszédet a szerb közösségi elöljárókkal.

2012. januárjában került sor újra összecsapásra Koszovó északi részén, ezúttal azonban egy koszovói albán nacionalista szervezet és a koszovói rendőrség különleges alakulatai közt.



A magát "Önrendelkezés Mozgalmának" nevező szervezet Merdare határátkelőhöz hirdetett tömegdemonstrációt, hogy megakadályozza a Szerbiából érkező, áruval megrakott kamionok átkelését a határon. A rendőrség egységei kordont vontak a határátkelő köré a tüntetőkkel szemben, mire azok botokkal és kövekkel támadtak a rendőrökre.

A feszültségekkel teli helyzetet súlyosbította, hogy **Szerbia 2012. május 6-án elnöki, országgyűlési és helyi önkormányzati választásokat tartott, ahol a kampányban Koszovó helyzete is szerepet kapott.** Szerbia, el nem ismerve annak függetlenségét, Koszovó területén is meg kívánta tartani a voksolást. Maguk a koszovói szerbek is szerettek volna választani, élve szerb állampolgári jogaikkal. Nem meglepő módon Pristina azonnal szuverenitása megsértésének tekintette a szerbek szándékát, és éles hangú kirohanásokkal válaszolt.

Ban Ki Mun a Biztonsági Tanácsnak május 14-én benyújtott dokumentumában arról is beszámol, hogy februárban és márciusban több bűncselekményt követtek el a koszovói kisebbségekhez tartozók ellen, mint egy évvel korábban. A főtitkár figyelmeztet arra, hogy akadozik a lakóhelyükről elűzöttek visszatérése, s az elmúlt három hónapban csak 136-an tértek vissza korábbi otthonaikba, ami 48 százalékkal kevesebb, mint az egy évvel korábbi, azonos időszakban. A főtitkári jelentés szerint a pristinai vezetés még mindig komoly ellenállást tanúsít a koszovói szerb kulturális és vallási örökség védelmével szemben, s nem teljesíti ezen a téren vállalt kötelezettségeit. A helyzet még az ENSZ-főtitkár által leírtaknál is súlyosabb, mondja lapunknak egy Koszovót nemrégiben megjárta, nemzetközi alakulatoknál szolgáló katonatiszt. Tapintható a feszültség Koszovóban, ahol a szerbek a május 6-án lezajlott szerbiai választásra alanyi jogon készültek, míg az albánok, ha kell, annak fegyveres megakadályozására álltak készen.

A térségben élő szerb állampolgárokat egy rejtélyes albán szabadcsapat állítólagos megjelenése tartja folyamatos izgalomban, amely a szerbek lakta járások közelében tartott erődemonstrációt a választások előtti hetekben. Sajnos a fegyverrel rendelkező civil fogalma nagyon is ismert a régióban, és mindkét oldalon mély sebeket szakít fel. A szerb szabadcsapatok Arkan kapitány vezetésével számos etnikai alapú gyilkosságot követtek el az elmúlt évtizedben Koszovó-szerte, míg az albán oldalon az UCK ma is egy megregulázhatatlan, erős bűnözői alapokra épült gerillahadsereg, amelynek tagjai engesztelhetetlenül gyűlölik és üldözik a szerbeket – állítja a szakértő.

Koszovó és Szerbia között egyelőre a szóbeli adok-kapok folyik. Belgrád provokációról és jogsértésekről beszélt, a két ország már erőszakos összecsapásokra is készült. Végül azonban az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) vállalta a szerb választások lebonyolítását a koszovói területeken, aminek eredménye a nacionalisták győzelmét hozta. A helyhatósági választásoktól végül nemzetközi nyomásra elálltak. A KFOR, bár kommunikációjában folyamatosan a nyugalmat hangsúlyozza, a helyzet további elmérgesedésétől tartva katonai erősítéssel készül. Németország a NATO kötelékén belül 550, míg Ausztria 130 katonát vezényel a fiatal

balkáni államba, ahol jelenleg összesen 5800 fegyveres szolgál a nemzetközi erők keretében.

5. Magyarország és Koszovó kapcsolata

Magyarország az elsők között ismerte el Koszovó függetlenségét. Az elismerését követően diplomáciai kapcsolatot létesített Koszovóval. 2008 nyarán felállította nagykövetségét Pristinában, és 2009. októberig Koszovó is létrehozta nagykövetségét Budapesten. A magyar konzuli hivatal azonban 2009. márciusban megkezdte Koszovóban működését.

E hivatal vízumügyintézkést folytat, amivel úttörők vagyunk, az európai államok többsége ugyanis vonakodik megkezdeni a vízumkibocsátást. Évente 1500-2000 vízumkérelmezővel kell majd számolni. Azonban itt a korlátozott elismertségből, valamint az egész Európát sújtó gazdasági válságból következően nem beszélhetünk normál működésről. 50 % körüli a munkanélküliség. Ez arra sarkallja a koszovóiakat, hogy elinduljanak bármerre, ahol munkát, megélhetést lehet találni. A többség azonban nem akar Magyarországon maradni. A nyelvi nehézségek elrettentik őket a letelepedéstől. A turista célú vízumkérelmek 85 %-a került elutasításra, erősen megszűrve a schengeni határon belülrre engedését azoknak, akiknél nincsenek meg a tartózkodás feltételei. A Magyarországon élni és dolgozni kívánó koszovóiak többsége pék. Pékségeket nyitottak illetve nyitnak országszerte, igazolni tudják tartózkodásuk célját. Az ilyen kérelmezők 60 %-a megkapta a vízumot ill. a tartózkodási engedélyt.

Előfordul azonban, hogy a meghívó cég csak papíron létezik. Pillanatok alatt ki lehet szűrni az ilyen eseteket. Óriási mennyiségű a hamis okmányok száma. Más tagállam általi vízumkérelem elutasítás esetén ugyanis kimossák az útlevelel az elutasítás pecsétjét. Miután azonban könnyen észre lehet venni a hamisítást, elkezdték elveszíteni az útleveleket. A koszovói állampolgárok egy részének útlevele is van.

A koszovói útlevelük mellett lehet új típusú szerb útlevelük is, melyet Belgrádban állítanak ki részükre. 2010. júniusig érvényben vannak továbbá az UNMIK úti okmányok, és folyamatosan cserélik le a régi útleveleket az új koszovóira. **Az anyakönyvi kivonatok egy része megsemmisült a háborúban. Emiatt, valamint a nevek albán-szerb átírási variációiból adódóan lehetőség van arra, hogy valaki új személyazonosságot szerezzen magának.** Ennek folytán kettős-hármas személyazonosságuk (nevük) keletkezhet a személyeknek. Az adott esetben kedvezőbb papírjukat használják. Sajnos a konzuli információs rendszerben csak a SIS tiltó listán szereplő személyek adatait lehet megnézni.

Még nem működik olyan azonosító rendszer, mely lehetővé teszi, hogy az útlevél beolvasása során látható legyen az illető rendészeti előélete. Megnyugtató azonban, hogy akik vízummal utazik be Magyarországra, azok közül nagyon kevés lesz menedékkérő. Azok zöme illegálisan utazik Magyarországra. Utazási irodák ajánlják, hogy 1200 euróért garantálják a magyar vízumot. Családok jelzálogkölcsozt vesznek fel, hogy így jussanak beutazási engedélyhez. Ezt követően azonban elutasítják vízumkérelmüket, mert a konzulátus természetesen nem működik együtt a csaló „utazási irodákkal”.

Az elvándorlók egy része pedig visszatér Koszovóba. Olyan a családi szerkezet, hogy a két legnagyobb fiúnak külföldre kell mennie, és ottani keresményükből kell támogatni az otthon maradottakat. A többiek azonban nem hagyják el tartósan az országot. A vízumkérelmező adatai bekerülnek a vízumnyilvántartásba, mely alapja annak, hogy hosszú távon kiszűrhetőek legyenek a visszaélések. A vízumkérelem elutasítását nem szükséges indokolni. Az egyik elutasítási ok a szükséges igazolások csatolásának elmaradása, a másik pedig az elegendő anyagi fedezet hiánya. Amennyiben a konzul nem tudja eldönteni, mi az utazás valós célja, legrosszabb esetben azt mondja, hogy egy olyan összeg nem elegendő a tartózkodás költségeinek fedezésére, amit más esetben megfelelőnek ítélt. Az elutasítás indokát közlik a kérelmezővel, és rögzítik a vízumnyilvántartásban. Bevezették továbbá, hogy elutasítás esetén csak egy év múlva fogadják az ismételt kérelmezést.

Februárban a négy észak-koszovói szerb községben a helybéli lakosság népszavazást tartott, melyen az érintetteknek arra a kérdésre kellett válaszolniuk, hogy elfogadják-e a Koszovói Köztársaság intézményét. Habár a népszavazást sem Koszovó, sem az ENSZ sem Belgrád nem támogatta, így nincs kötelező érvénye egyik félre sem, magas volt a szavazási részvétel, a megkérdezettek 99%-a nemmel szavazott. Májusban a KFOR ismét nekilátott a szerb

barikádok lebontásának. Ennek során, június 1-én Rudare falu mellett összezsúrtak a helybéli szerbekkel. A konfliktusban két német katona, valamint négy-öt szerb sebesült meg.

6. A kivándorlás Koszovóból

A kivándorlás mértéke Koszovóból magas, a kivándorlást kiváltó okok is változóak.

Az 1998/99-es háborút megelőző évtizedben a koszovóiak, főként albánok és más etnikai közösségek tagjai, elsősorban politikai okokból, (főként a 90-es években) és gazdasági- szociális indokból hagyták el az országot. A legutóbbi háború idején százezrek kényszerültek elhagyni Koszovót, ők kezdetben Albániában és Macedóniában leltek menedékre.

Legtöbbjük egy idő után visszatért. Sokan nyugat-európai országokban találtak menedéket, beleértve a bosnyák, RAE és gorani közösséghez tartozókat.

A 90-es években a Koszovót elhagyó emberek többsége menekültstátuszt kapott, illetőleg kiegészítő védelemben részesült. Akik nem kaptak státuszt, illetőleg lejárt vagy visszavonták az ideiglenes védelmüket kénytelenek elhagyni a befogadó országot. Visszatérésük önkéntesen vagy erőltetetten történik.

A külföldön élő koszovóiak többsége nem rendelkezik rendezett státusszal külföldön, vagy elutasított menedékkérők vagy más okból nem rendezett a státuszuk.

Az 1999-es háború előtt is telepítettek haza Koszovóba, de a repatriáltak száma a háború után növekedett meg, ez a trend folytatódott napjainkig.

II. Koszovó gazdasági helyzete

A hivatalos adatok szerint Koszovóban a munkanélküliek aránya több mint 40 %. Ez az érték magasabb, mint a régió bármely más országában, és az európai uniós átlagot is jelentősen meghaladja. Ezeket az adatokat óvatosan kell kezelnünk, mivel – Koszovó jelentős informális gazdaságának összefüggésében – a valóságosnál alacsonyabb értéket mutatnak. A munkanélküliség a nők körében gyakoribb, és különös mértékben érinti a fiatalokat. A munkaerőpiacra évente mintegy 30 000 fiatal lép be. A jelenlegi gazdasági növekedés mellett lehetetlenség tartani ezt az arányt.

Súlyos probléma a szegénység is: a népesség mintegy 20 %-a napi egy eurónál kevesebből él. A gazdaság továbbra is nagymértékben függ a pénzküldeményektől és segélyektől. Koszovó gazdaságát hátrányosan érintik a háború utáni bizonytalanságok, a megszakadt kereskedelmi kapcsolatok és az elégtelen infrastrukturális beruházások. A sürgős fellépést igénylő helyzetnek és a nemzetközi támogatás révén irányított helyreállítási munkáknak köszönhetően a 2000 utáni első években a gazdasági növekedés százalékban kifejezve kétszámjegyű volt.

A rendkívül magas kereskedelmi deficit és a közvetlen külföldi befektetések hiánya miatt azonban ez a növekedés nem bizonyult fenntarthatónak. 2007 óta Koszovóban a közvetlen külföldi befektetések nettó értéke a GDP 19 %-áról 7,1 %-ra csökkent. Az informális ágazat jelentős, az adóbeszedés gyenge.

Koszovó korlátozott nemzetközi integrációja miatt a globális pénzügyi és gazdasági válság viszonylag enyhén sújtotta csak a gazdaságot, kedvezőtlen hatásai főként az átutalások, az export és a közvetlen külföldi befektetések csökkenésében mutatkoztak meg.

Koszovó gazdasága túlnyomórészt a szolgáltatási ágazaton alapul (68 %), míg a többi terület viszonylag szerény mértékben – az ipar 20 %-os, a mezőgazdaság 12 %-os

részesedéssel – képviselteti magát. A koszovói lakosság többsége vidéki területeken él. A mezőgazdasági tevékenységek szétaprózottak, ami többnyire kevésbé hatékony, önellátásra termelő gazdaságokat eredményez. Ez a helyzet azt is lehetetlenné teszi, hogy erős és reprezentatív civil társadalom fejlődjön ki, amely aktívan foglalkozik a mezőgazdasági és vidékfejlesztési kérdésekkel.

1.A korrupció

A korrupció továbbra is széles körű, és számottevően befolyásolja az ország gazdasági növekedési kilátásait. A Transparency International korrupciós indexében (Corruption Perceptions Index) Koszovó, mint Európa egyik legkorruptabb országa a 110. helyen szerepel.

A kormánynak nincs gazdaságfejlesztésre vonatkozó nemzeti stratégiája, amelyet a szociális partnerekkel és más civil társadalmi szereplőkkel folytatandó konzultáció keretében kellene kidolgozni.

2. A korrupció elleni küzdelem

Bár a jogi keretek 2011-ben nagy vonalakban elkészültek, a jogalkotás egyes kulcselemei még előkészítés alatt állnak és azok elfogadása a közeljövőben várható. Mindazonáltal az elsődleges jogalkotás véglegesítése mellett a hangsúly most áthelyeződik a végrehajtási rendelkezések elfogadására és a korrupcióellenes politikák hatékony megvalósítására. A korábbi stratégia értékelése alapján 2012. január 11-én fogadták el az új 2012-2016-os korrupcióellenes stratégiát és akciótervet. Továbbra is a Korrupcióellenes Ügynökség (Anti Corruption Agency - ACA) végzi a korrupció elleni küzdelem területén az alapvető jogszabályok végrehajtását.

A vámhatóság, a rendőrség és az Igazságügyminisztérium is továbbfejlesztette belső szervezetét és eljárásait a korrupció elleni küzdelem területén. Az új közbeszerzési törvény október 5-én lépett hatályba, ezt követően fogadták el a másodlagos jogalkotás nagy részét. A közbeszerzés szabályozási bizottság (PPRC) tovább erősítette

intézményi kapacitásait. Különösen a horizontális intézményi koordináció az, ami továbbra is kihívás a szereplők számára, különösen az ACA, a rendőrség az ügyészség és a bíróságok között. Számos együttműködési megállapodást írtak alá, a gyakorlati előnyök és eredmények azonban még váratnak magukra. Az intézményeknek a lehető legjobban ki kellene használniuk a létező korrupcióellenes mechanizmusokat mielőtt új struktúrákat hoznának létre.

Az Igazság, Szabadság és Biztonság Stabilizációs Társulási Folyamat Párbeszéd által előírt Nyomonkövetési lépések

- a) a jogellenesen szerzett vagyontárgyak elkobzásáról szóló törvény elfogadása, összhangban az EU-joggal (2012. június);
- b) a büntetőjogi szankciókról szóló 03/L-191 sz. törvény módosításának elfogadása (2012. szeptember);
- c) A büntetőeljárásról szóló 2003/26 sz. törvénykönyv módosítása (2012. szeptember);
- d) a 2012-2016-os korrupcióellenes stratégia és akcióterv végrehajtására vonatkozó intézkedések elfogadása, az első felülvizsgálatot két év múlva előirányozva;
- e) A politikai pártok finanszírozására vonatkozó módosított törvény teljes körű végrehajtása;
- f) Az intézményi – különösen a horizontális – együttműködés és információcsere javítására vonatkozó intézkedések;
- g) Az ACA elemezze és tegye közzé a korrupcióellenes ügyekre vonatkozó adatokat annak érdekében, hogy ezt tudatosítsa a közvéleményben és a jelenség kiváltó okai ellen küzdjön;
- h) A koszovói korrekciós szolgálat (Correctional Service of Kosovo) fogadjon el AI-et a korrupció elleni küzdelem területén;
- i) A PPRC fogadja el a fennmaradó 14 másodlagos jogalkotást (2012. március);
- j) Specializált képzések szervezése a korrupció elleni küzdelemmel foglalkozó ügyészek számára.

3. A szervezett bűnözés elleni harc

Koszovó a kábítószer-kereskedelem egyik fő európai útvonala. Ebben a tevékenységben az albán maffiák együttműködnek a szerbekkel – bármilyen hihetetlennek tűnik is. Az albán maffia családi alapokon szerveződik, klánokat alkot. Ezt a nehéz körülmények magyarázzák, ugyanis családi vonalon biztosabb a maffiatagok összetartása.

A szervezett bűnözés elleni harc terén be kell fejezni a jogi és stratégia keretek kialakítását; néhány törvényt az EU-joggal összhangban módosítani kell, így az elkobzott vagy lefoglalt javak kezeléséről szóló törvényt, és a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről szóló törvényt; emellett a legtöbb stratégia felülvizsgálat alatt áll, és ezeket 2012-ben kell elfogadni. Jelentősen javult a bűnüldöző szervek kapacitása, a tervek szerint létrejön egy szervezett bűnözés elleni akciócsoport a Különleges Ügyészi Hivatalon belül, amelyet összevonnak a már létező, korrupció elleni akciócsoporttal. Kihívás marad a bűnüldöző hatóságok együttműködésének és összehangolásának további erősítése és fejlesztése, a szervezett bűnözés elleni küzdelem felderítési adatainak javítása érdekében; beleértve a jogellenesen megszerzett javak elkobzását is. E tekintetben a Különleges Ügyészi Hivatalnak nincs meg a megfelelője a szervezett bűnözési esetekkel foglalkozó bíróságokon. Továbbra is kihívást jelent a pénzmosás elleni küzdelem, amelyet a büntető törvénykönyvben is tiltani kell.

III. A jogállamiság

Dr. Kárpáti Hajnalka EULEX bírótól és dr. Tátrai Judit ügyésztől megtudtuk, hogy a jogállamiság erősítése érdekében jött létre az EU rendőri-igazságszolgáltatási (EULEX) missziója, amelynek feladata a jogállamiság erősítése és elősegítése. A misszióban Ciprus kivételével valamennyi tagállam részt vesz, valamint Horvátország, Törökország, Svájc, Norvégia, Kanada és az USA is. A közel 3000 fős (1700 nemzetközi és 1250 helyi munkatárs) szervezet Brüsszelen kívül az EU legnagyobb „intézménye”.

Egyrészt tanácsot és segítséget nyújt a helyi rendőri, igazságszolgáltatási szerveknek, illetve

ellenőrzi tevékenységüket („mentor, monitor, advise”), másrészt egyes kiemelt jelentőségű ügyekben saját maga jár el, így a háborús bűnök illetve egyes korrupciós ügyekben. Az EULEX 2008 februárjában kezdte meg működését, az EU álláspontjának megfelelően státus semleges, kizárólag technikai kérdésekre fókuszálva.

Noha a missziónak külön megállapodás aláírása óta módja van együttműködni a szerb hatóságokkal, és Szerbia elfogadja a működését, a státussemlegesség megnehezíti a napi munkavégzést, és az EULEX feladatainak ellátását.

A Szerbiával kötött megállapodás dacára az EULEX jelenléte az északi területeken inkább szimbolikus, míg délen sokszor a státussemlegesség határait feszegetik a szervezet munkatársai. Az albán nemzetiségű háborús bűnösök elleni eljárások kikezdték az EULEX képét és hitelességét, a szervezet feladatait nehéz körülmények között végzi.

Az EULEX misszióban való magyar szakértői részvétel (bírák, ügyészek, közigazgatási szakértők, rendőrök, vámtisztek és büntetés-végrehajtási szakértők) 58 fő.

Az EULEX feladata a közvetlen igazságszolgáltatás és ügyészkedés, vagyis ügyek tárgyalása is. A misszió alapelve, hogy a munka javát ne a misszió végezze, hanem a

helyi szervek, melyek működését csak segíti a misszió. Ezért világosan le van fektetve, mely feladatokat láthat el a misszió közvetlenül, és melyek azok, melyeket meg kell hagyniuk a helyi bírának és ügyészeknek.

Öt különböző helyi bíróságon kezdtek el dolgozni az EULEX bírák. A koszovói nemzeti jogot alkalmazzák, melyet a koszovói parlament fogadott el. Csak a háborús bűntettekkel, a szervezett bűnözéssel és pénzmosással kapcsolatos ügyeket tárgyalják EULEX bírák és ügyészek, polgári ügyekben pedig akkor jár el EULEX bíró, ha nemzetiségi kérdés érintett. 2009 decemberében kezdte meg működését az EULEX ügyészi hivatal, az EULEX hatáskörbe tartozó ügyekben való nyomozásra és vádképviselőre.

A bírósági egység feladata az igazságszolgáltatás nyújtása és segítése mellett az is, hogy támogassa a helyi törvényhozás működését. Külön EULEX osztály segíti a jogszabály alkotási folyamatot, EULEX szakértők felelősek a nemzetközi jogi kapcsolatok működtetéséért, és külön szakértői egység dolgozik a háborúban elesettek holttesteinek azonosításán.

A bírói részleg harmadik feladata a helyi közigazgatás felállításának segítése és működésének ellenőrzése.

AZ EULEX bírák nem nemzetközi jogot alkalmaznak, hanem a helyi jogot, ami kihívás a különböző országokból érkezett bírák számára.

A cél a joguralom, a rule of law elérése a helyi kollégákkal való szoros együttműködéssel. Az alkalmazandó jog kérdése a legérzékenyebb, jogértelmezési kérdésekben kell egyetértésre jutni a helyi bírakkal.

Az első nemzetközi bírót Mitrovicán helyezték el, betéve a helyi bírói tanácsba. Őt azonban rendre leszavazták a helyi bírák. Így jött az ötlet, hogy bíróságonként két nemzetközi bírót delegáltak, akik hármass tanácsban tárgyalnak egy helyi bírával. Ilyen tanácsfelállással kezdték elbírálni a súlyos nemzetközi bűncselekményeket. Így került egy sor bíró – köztük a magyar is – 2001-ben Koszovóba. 2003-ban a nemzetközi bírák közreműködésével kezdték meg a koszovói büntető anyagi és eljárási törvény

megalkotását. Az új eljárási törvény elegye lett az angolszász és a kontinentális rendszernek. További hátránya, hogy a vádlottat csak valamennyi bizonyítás felvétele után hallgatják meg. A tárgyalás kétnyelvű tolmácsolással folyik, ami miatt kissé nehézkes.

Koszovó szerb többségű északi részén albánbarátnak tartják az EULEX-et, és emiatt tartanak tőle. Koszovó albán többségű részén pedig az albánok félik, a szerbek támogatásával vádolva. Ez megnehezíti a nemzetközi bírák elfogadását. Az is probléma Mitrovicában, hogy a helyi bírák közül a szerbeket a szerb állam fizeti, így az albán bírói fizetés háromszorosát keresik.

A „Koszovó Köztársaság” pecsétet nem fogadják el a szerbek, nem hajtják végre az ilyen pecsétű ítéleteket. Az emberek úgy érzik, nincs igazságszolgáltatás. Annak ellenére, hogy már nem hatályos, még mindig Koszovó tartományi büntetőjogszabályait írják be hivatkozással az ítéletekbe, mert csak ezt az ENSZ fennhatóság alatt született törvényt fogadják el a szerbek.

A tárgyalás nyelve az angol, angol nyelvre kell lefordítani az összes releváns periratot.



Helyi bíró az lehet, aki megfelelő szinten ki tud tölteni egy szakmai alkalmassági tesztet. A helyi minisztérium nevezi ki a bírákat, de a mitrovicai bírák vonatkozásában tárgyalások folynak arról a szerb kormánnyal, hogy EULEX hatáskörbe kerüljön a kinevezés.

A nemzetközi bírának jelentkezési lapot kell kitölteniük, és ha adataik alapján megfelelnek a követelményeknek, meghallgatják őket. Előbb előadó bíróként, majd hamar tanácselnökként is kell tárgyalniuk. Az ítéletek hasonló felépítésűek a magyarországiakéhoz azzal a különbséggel, hogy az EULEX-nél a tényállás is a rendelkező részbe kerül.

1. Az igazságszolgáltatás reformja

Az igazságszolgáltatási reform területén jelentős haladást értek el az alapvető jogszabályok elfogadása terén, de továbbra is figyelmet kell fordítani a végrehajtási jogszabályok elfogadására és a jogszabályok hatékony végrehajtására/érvényesítésére. Az új bírósági törvény jelentősen átformálja az igazságszolgáltatási rendszert; e tekintetben a Koszovói Igazságszolgáltatási Tanács létrehozott egy munkacsoportot, amely megalkotta e törvény végrehajtásának részletes akciótervét.

A bírákat Koszovó Köztársaság Elnöke, a Koszovói Bírói Testület (KBT) javaslatára nevezi ki. (Koszovó Köztársaság Alkotmánya 84. cikkely, 16. bekezdés).

Amikor a Köztársasági Elnök kinevezi a jelöltet a bírói székre, nincs szükség indoklásra, ám amennyiben elveti a javaslatot, (a jelöltet), és így nem történik meg a kinevezés, úgy az elnöknek 60 nap áll rendelkezésre, hogy írásban megindokolja a döntését (Koszovó Igazságügyi (Bírói) Testületéről szóló törvény 18. cikkelyének 2. bekezdése). A KBT (KIT) - nek szintén minden jelöltre tett javaslatát kötelező megindokolni. A Köztársasági Elnök és a Koszovói Bírói Testület független a

kormánytól: Koszovó Bírói (Igazságügyi) Testületének 13 tagja van, melyből 5 bírót a Igazságszolgáltatási Testület választ, míg 8-at, a Koszovói Parlament.

A KBT- ről szóló törvény írja elő a bírák áthelyezésének feltételeit, a következők szerint: Kivételes esetekben ideiglenes áthelyezés történhet - maximum 30 napra - a KBT elnökének döntése alapján. Áthelyezés (kihelyezés) hat (6) hónapra - a KBT döntése értelmében a bíróság elnökének ajánlása alapján. Végleges áthelyezés - a bíró és a KBT együttes döntése és kérése értelmében.

A Bírák Koszovói Szövetsége egy kormányon kívüli hatóság, amely az aktív bírákat fogja össze. Az igazi célja ennek a szervezetnek az, hogy elősegítse, megerősítse a bíróság szerkezetének a jogi lapjait, amely biztosítani tudja a bíróságok függetlenségét, illetve kiálljon a bírák jogaiért.

A Koszovói Köztársaságban, a mostani Törvényszéki felállás szerint, - Koszovó Legfőbb Bírósága, Kerületi Bíróságok, Városi Bíróságok, illetve ennél kisebb egységek - , a bíróságok vezetői a Bíróságok elnökei.

A Koszovói Köztársaság Legfőbb Bíróság Elnökét a Köztársasági Elnök nevezi ki, a többi (egyéb) bíróságok vezetőjét pedig a Koszovói Bírósági (Igazságszolgáltatási) Testület. (Koszovó Köztársaság Alkotmánya 103. cikkely 4. bekezdése, illetve a Koszovói Bírósági Testületről szóló törvény 22. cikkelyének 1.7 bekezdése).

A koszovói **Fővárosi bíróság bírása 2011.-ben átlag 115 esettel** foglalkozott, a bírók megterhelése egyéb bíróságokon már kevesebb, 2011.-ben átlag 21 eset volt, ami 5,4 kevesebb esetet jelent az előzőhöz képest

Továbbra is kihívás az ügyhátralékok csökkentése, különösen a helyi bíróságokon. Továbbra is probléma a bíróságok megfelelő működését lehetővé tevő finanszírozás biztosítása, a szabálysértési bíróságok átalakítása és az ügyészi hivatalok átszervezése. E tekintetben továbbra is speciális feladat az ügyek átadása az alap ügyességekről a kerületi ügyességekre. A foglalkoztatást megelőző vizsgálati eljárást véglegesíteni kell, különösen a nemzetiségek részére rendelkezésre álló szabad helyek betöltése

során. További képzési programokat kell indítani a bírák és az ügyészek valamint a támogató személyzet részére.

Különleges figyelmet kell fordítani a bírák képzésére a kincstári területen. Biztosítani kell a bíróságok függetlenségét; e tekintetben üdvözlendő az a kezdeményezés, amely arról szól, hogy a bírák kinevezése a bírói kar tagjai által történjen.

2. EULEX rendőrség

Az EULEX rendőrség létszáma 1400 fő.

Az a cél, hogy a koszovói rendőrség, ügyészség és bíróság képessé váljanak önállóan felvenni a harcot a szervezett bűnözéssel szemben. Az EULEX eddigi működése alatt rengeteget fejlődött a koszovói rendőrség. Ők a legjobban elfogadott szerv az országban. A lakosság jobban bízik a rendőrökben, mint az ügyészekben.

Az EU célkitűzése a rendőrséggel kapcsolatban a **fenntarthatóság** (pénzügyileg, szakmailag és strukturálisan), az **elszámoltathatóság** (eszközökre vonatkozó átláthatóság), a több nemzetiségűség (visszajött 300 szerb rendőr, folyik beintegrálásuk a parancsnoki láncba), a legjobb nemzetközi sztenderdek alkalmazása, valamint a rendőrség munkájába való helytelen politikai beavatkozás felszámolása.

Félévente ellenőrzi a brüsszeli vezetés, hogy milyen eredményeket sikerült elérni. A főigazgatóság nem egyedi ügyeket ellenőriz, hanem elektronikus ellenőrzési rendszerben folyamatosan válaszol meg általános ellenőrzési kérdéseket a koszovói helyzettel kapcsolatban. Ez az ellenőrző rendszer nagyon alkalmas intézményfejlesztésre. A közrendvédelem, a bűnügy, a bűnügyi szolgálat, az adminisztráció, a határőrség és a belső ügyosztály tartozik a főigazgatósághoz

3. A civil szervezetek jelenlegi helyzete és szerepe

A becslések szerint a szakszervezeti tagok száma összesen mintegy 60 000. A közsférában igen népszerűek a szakszervezetek: a köztisztviselők mintegy 90 %-a tagja valamelyik szakszervezetnek. Most, hogy a törvény a magánszektorban is lehetővé teszi szakszervezetek létrehozását, vállalati szintű kiépítésük az elkövetkező időszakban a szakszervezetek legfontosabb feladatát jelenti. Felmérések szerint a népesség 5,09 %-a valamelyik szakszervezet tagjának vallja magát.

A 2010 decemberében hatályba lépett **munkaügyi törvényre** Koszovóban úgy tekintettek, mint minden idők egyik legfontosabb jogszabályára. (4) A törvény tervezetéről több alkalommal konzultáltak főként a munkaadói és szakszervezeti szövetségekkel, de a megbeszélésekbe bevonták a megfelelő parlamenti szaktanácsadót és a civil társadalmi szervezeteket is. A törvényt a harmadik törvényhozási időszak utolsó napjának utolsó plenáris ülésén egyhangúlag elfogadták, dacára annak, hogy a velejáró magas költségvetési terhek miatt a kormány több ízben is ellenezte azt. A szakszervezetek a választások bojkottjával fenyegettek arra az esetre, ha nem fogadják el a törvényt.

2011 decemberében az Európai Bizottság – az ország státuszával kapcsolatos tagállami álláspontok sérelme nélkül – igyekezett megállapodni Koszovó uniós programokban való részvételéről. E tekintetben mind az Európai Bizottságnak, mind pedig a koszovói kormánynak biztosítani kell a civil társadalom részvételét a konkrét projektek tervezésében és végrehajtásában.

A Koszovó nemzetközi elismerésével kapcsolatos problémák közvetlen hatással vannak a koszovói civil társadalom nemzetközi kapcsolataira. Több nemzetközi és uniós hálózat nem fogad be koszovói tagokat. Az akadályok ellenére a koszovói civil társadalom különféle regionális és európai platformokban és fórumokon képviselteti magát, és a nemzetközi szinten láthatóbban jelen van, mint az ország bármely más

ágazata. Segíteni kellene a koszovói civil szervezetek részvételét a regionális programokban.

A 2008-as alkotmány védi a szólás- és sajtószabadságot, kivéve a népcsoportok közötti viszálykodást szító megnyilatkozásokat. A civil társadalom úgy ítéli meg, hogy általánosságban szabadon fogalmazhat meg bírálatot a kormánnyal kapcsolatban, csak néhány civil szervezet számolt be jogtalan korlátozásokról vagy támadásokról a helyi vagy központi kormányzat részéről. Egyes jelentések szerint azonban előfordul, hogy a kormányhoz közeli médiákat felhasználják a kormányt bíráló civil kezdeményezések és személyek ellen. A megtorlásoktól való félelem miatt ritkán találkozhatunk tényfeltáró riportokkal – annak ellenére, hogy Koszovóban sokféle nyomtatott és elektronikus sajtótermék áll rendelkezésre. A média pénzügyileg függ a kormány által feladott hirdetésektől, így kétségbe vonható a szerkesztői függetlenség.

IV. A kisebbségek helyzete Koszovóban

1. A RAE kisebbségek helyzete

A roma, az askáli és az egyiptomi közösség tagjai Koszovóba történő visszatérésüket követően az oktatás, a szociális védelem, az egészségügyi ellátás és a lakhatás területén kirekesztéssel és diszkriminációval szembesülhetnek. E kisebbségek biztonsága továbbra sincs biztosítva, és az ellenük elkövetett etnikai jellegű cselekmények minden visszhang nélkül folytatódnak.

A roma, askáli és egyiptomi közösség tagjai továbbra is diszkriminációval szembesülhetnek.

2. Az oktatás, az anyanyelv használatának joga

A visszatérő családok esetében kiemelt jelentősége van az oktatásnak.

A szerb és az albán nyelv „egyenjogú” ugyan Koszovóban, ám a párhuzamos oktatási rendszerek fennállása miatt a csökkenő létszámú szerb kisebbség nagyrészt kimarad a

koszovói politikai és közéletből, nyelvi jogait nagyrészt csak ott gyakorolhatja, ahol többséget alkot, hiszen sem az albán többségnek, sem a szerbeknek nem kötelező megtanulni a másik nyelvét.

Koszovóban kilenc kisebbséget ismernek el hivatalosan: szerb, török, bosnyák, roma, askáli, egyiptomi, goráni, montenegrói és horvát. A 2011-es népszámlálás eredménye szerint Koszovó lakosságának 92%-a albán, a szerbek 5,4%-ot tesznek ki, a maradék a többi nyolc kisebbség között oszlik meg. Az askáli és egyiptomi etnikai kisebbségek anyanyelve szintén albán.

Amíg a tartomány Jugoszláviához tartozott, az 1974-es alkotmány értelmében három nyelven biztosították az ott élőknek az oktatást az óvodától a felsőoktatásig: szerbül, albánul és törökül. (A törökök által lakott térségekben a török is hivatalos nyelv volt.) Ám 1990-től a Milosevics-éra idején a szerb nyelv dominanciáját erőltette rá az állam az albán többségű tartományra, egyetemi oktatás kizárólag csak szerb nyelven folyt.

1999-től az albán és a szerb nyelv egyenrangúvá vált, mindkettő államnyelv. Emellett több kisebbségi nyelv is regionálisan elismert, például a török. A nagyvonalú kisebbségi jogok, amelyeket a 2006-os nyelvtörvény és a 2008-as alkotmány is garantál, a gyakorlatban kevésbé érvényesülnek. A kisebbségek nyelveinek különleges státusa ellenére az albán az egyértelműen domináns nyelv. A szerb és az albán nyelvű oktatást két teljesen különálló intézményrendszer biztosítja. A szerb iskolákat a szerbiai oktatási minisztérium felügyeli, az albán és a többi kisebbség nyelvén történő oktatás pedig a koszovói szaktárcához tartozik.

Elméletben az összes többi, gyakorlatban csupán a török és bosnyák kisebbség tagjainak biztosítottak a saját iskolák óvodától érettségiig (mintegy 50-60 török és bosnyák iskola működik Koszovóban).

A romani nyelv és történelem oktatása a hivatalos tanrendben egyelőre csak egy pilot program keretében működik. Történtek ugyan próbálkozások, ám a szerb iskolákat egyelőre

nem sikerült a koszovói oktatási intézményrendszerbe integrálni. A legfurább azonban talán az, hogy a szerb vagy az albán gyerek – és ez a többi kisebbségre is vonatkozik – csupán egyetlen hivatalos nyelvet kell tanuljon az iskolában. Két teljesen párhuzamos társadalom alakul ki így módon, amelyek kommunikálni sem tudnak; a kétnyelvűség egyre ritkább.

A nem szerb kisebbségekhez tartozó diákok ugyanakkor hátrányban vannak albán társaikhoz képest, mivel a koszovói érettségire vagy gyenge fordítású tankönyvekből, vagy anyaországukból importált, a tantervtől eltérő könyvekből kell tanulniuk. Ha a koszovói rendszerben, ám anyanyelvi osztályban tanulnak, nem választhatják a szerbet, hogy heti két órában tanulhassák mint hivatalos nyelvet. Csak albánt választhatnak, ám ennek is hátrányai vannak: nincsenek képzett tanárok és nyelvkönyvek, hogy megfelelően elsajátíthassák a többség nyelvét. Emiatt a munkaerőpiacra kikerülve nem tudnak elhelyezkedni, és emigrálni kényszerülnek. A két hivatalos nyelv megléte többek közt – elméletben – azt feltételezi, akár szerbül, akár albánul ki lehet kérni hivatalos dokumentumokat, mindkét nyelven működik bármilyen hivatalos ügyintézés, a bíróságokon is. Kérésre a koszovói intézményekben elvileg lehet kérni a tolmácsolást a másik hivatalos nyelvre. Ám általában ennek alkalmazása gyakorlati nehézségekbe ütközik. A mindennapi életben, közterületen, utcán bárki elvileg szabadon beszélhet saját anyanyelvén. Ez érvényesül akkor, ha az illető olyan térségben tartózkodik, ahol „a sajátjai” közt van, ahol az ő etnikuma alkotja a többséget. A koszovói kisebbségi közösségek általában földrajzilag elkülönült térségekben élnek, és mindennapi életük során ritkán kerülnek interakcióba más csoportokhoz tartozókkal. A kép jól ábrázolja az Ibar folyó két oldalán, a szerv és az albán elkülönülést Mitrovicában.

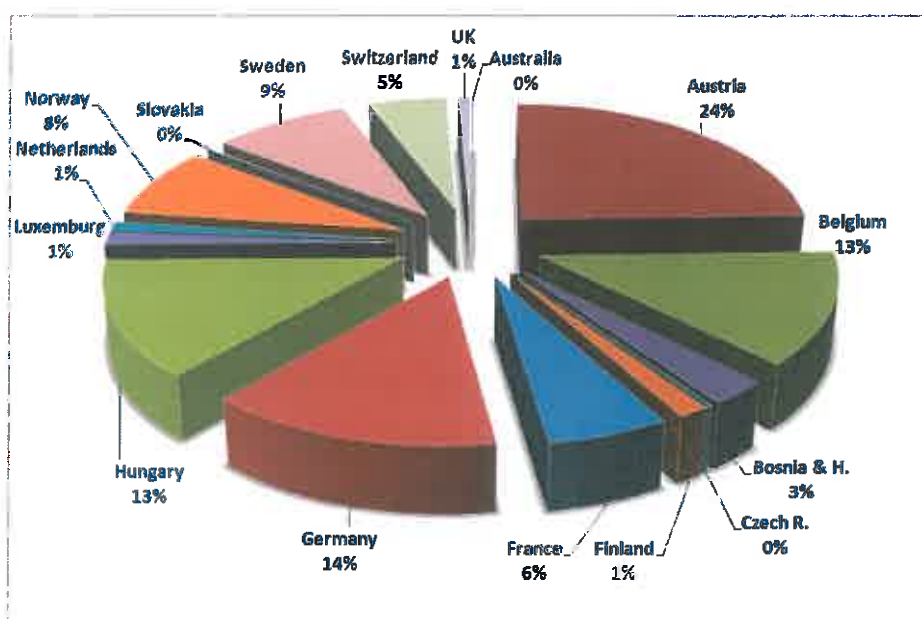


V. A visszatérés a statisztikai adatok tükrében – IOM és UNHCR adatok

Statisztikák szerint évente átlagosan 5 ezer embert toloncolnak haza Koszovóba. A megelőző időszakban a hazatelepített személyek reintegrációja az UNMIK, a UNHCR és az IOM feladata volt.

Megbeszélést folytattunk a Nemzetközi Migrációs Szervezet az IOM koszovói irodájának misszióvezetőjével Jorge Baca Vaughan úrral és munkatársaival, akik a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) az önkéntes hazatérés módjáról számoltak be.

126 ország csatlakozott e szervezethez a támogatott méltányos hazatérés megvalósítása érdekében. Koszovóban a béke szolgálata és a konfliktusok megelőzése is a céljai közé tartozik. E térségben az IOM 1999-ben kezdte meg tevékenységét, és jelenleg 4 központot működtet. 2011 év végéig 210 400 személyt támogattak a hazatérésben. Az utóbbi években évente átlagosan 1200- 1500 fő hazatérő van, főként a nyugati országokból. A Nemzetközi Migrációs Szervezet által közzétett adatok szerint 2010-ben az IOM által támogatott önkéntes visszatérés országokénti megoszlása az alábbiak szerint oszlott meg:



Ausztria 444 fő, Németország 315 fő, Magyarország 309 fő, Belgium 237 fő, Svédország 236 fő, Norvégia 197 fő, Svájc 140 fő, Franciaország 111 fő, Bosznia-Hercegovina 81 fő, Luxemburg 51 fő, Finnország 23 fő, Egyesült Királyság 22 fő, Hollandia 19 fő, Csehország 10 fő, Szlovákia 8 fő, Ausztrália 1 fő, **összesen 2204 fő.**

A többség elutasított menedékkérő, a többiek ideiglenes védelemben részesített, vagy lejárt tartózkodási engedélyű állampolgárok. Minden érintett országnak van referense, aki feldolgozza az adott ország igényeit, megküldi az IOM központba, ahonnan a koszovói központba kerül az ügy az utaztatás lebonyolítására.

Az IOM az utaztatás során együttműködik a külképviseletekkel és a koszovói szervezetekkel (köztük a munkaügyi hivattal). Egy alkalomra szóló hazatérési okmányt, valamint munkalehetőségekről szóló tájékoztatót kapnak az indulási reptéren a hazatérők. Hazaérkezéskor pénz-támogatásban is részesülhetnek az otthonukig történő utazás költségeit fedező mértékben. Anyagi támogatást kapnak tanfolyamokban való részvételhez és a foglalkoztatásban való részvételhez is. Tanácsokkal látják el őket a munkavállalás lehetőségeiről és a munkához jutás módjáról. Olyan központokba küldik őket, ahol tovább irányítják a dolgozni kívánókat, és képzéseket kínálnak számukra. Az otthon újraépítéséhez, a gyermekek beiskolázásához és magánvállalkozások alapításához is nyújtanak segítséget. Fontos programja az IOM-nak a migránsokat segítő szolgáltatások biztosítása.

Támogatja a legális kivándorlást, ennek érdekében tanulmányozza a fogadó országok egészségügyi rendszerét, valamint szociális és utazási támogatást nyújt az emigrációhoz. Fő célországok munkavégzési, tanulmányi vagy családegyesítési célból Németország, az USA, Svájc és Kanada. A fejlett országok munkaerő igénye, remélhető jövedelem mértéke, a családegyesítéshez járó szociális támogatások és egyéb migrációs könnyítések határozzák meg az elvándorlás célországát. Koszovóban jelenleg hiányos a migrációs politika, mert közel 50 % a munkanélküliségi arány, és túl magas a migráció mértéke. A támogatást az IOM részére juttatott adományából adják a visszatérőknek.



A visszatérők már a reptéren megkapják az összes információt egy hasznos tájékoztató füzet és az ott segédkező Iroda munkatársai révén.

Adatok a visszatérésről – a UNHCR Statisztikai áttekintéséből -
[http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/\\$file/Statistical+overview+February+11.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004CE90B/%28httpDocuments%29BB679BDE71F17429C125785C005FEC76/$file/Statistical+overview+February+11.pdf)

A 2010-2011 esztendőben visszatért személyek etnikai megoszlása:

A visszatérők etnikai megoszlása (%)		
	2010	2011
Albán	67.5	59
RAE	18	12
Szerb	12	13
Bosnyák	2.3	16
Török	0.2	0

A visszatérők megoszlása helyhatóságok szerint (fő)		
	2010	2011
Pristina	551	60
Gjilan	257	24
Prizren	89	17
Pec	151	9
Mitrovica	155	12

A kisebbségek visszatérési adatai régióként, 2000. januári - 2011. január

B.2	Önkéntes kisebbségi hazatérés régióként 2000. január – 2011. január						
Visszatérés körzete	Szerbia	Montenegró	Macedónia	Bosznia- Hercegovin	Koszovón belüli	Harmadik ország	Összes
Mitrovicë/a	923	83	6	10	1393	23	2438
Prizren	2131	241	88	88	92	462	3102
Gjilan/Gnjila	2871	11	409	4	549	20	3864
Pejë/Pec	2642	2423	18	173	135	258	5649
Pristinë/a	4618	310	458	8	1688	12	7094
Összes	13185	3068	979	283	3857	775	22147

**A kisebbségek visszatérése etnikumonként, 2000. januári - 2011. januári
adatok**

B.3	Önkéntes kisebbségi hazatérés etnikumonként 2000. január – 2011. január						
Etnikum	Szerbia	Montenegró	Macedónia	Bosznia- Hercegovina	Koszovón belüli	Harmadik ország	Összes
Szerb	8600	142	19	7	524	22	9314
Albán	1	0	0	0	918	0	919
Roma	1382	569	273	33	809	75	3141

Askáli és egyiptomi	1772	1596	656	86	1562	239	5911
Bosnyák	453	719	17	130	22	300	1641
Gorani	975	41	14	27	21	139	1217
Török	0	0	0	0	1	0	1
Horvát	1	0	0	0	0	0	1
Montenegró	1	1	0	0	0	0	2
Összes	13185	3068	979	283	3857	775	22147

B.4	Önkéntes kisebbségi repatriálás régióként 2011. január						
Visszatérés körzete	Szerbi	Montenegr	Macedóni	Bosznia- Hercegovin	Koszovó belüli	Harmadi ország	Összes
Mitrovicë/a	2	5	0	2	7	0	16
Prizren	0	0	0	0	0	0	0
Gjilan/Gnjila	2	0	9	0	0	0	11
Pejë/Pec	5	4	0	0	12	0	21
Pristinë/a	0	0	5	0	14	0	19
Összes	9	9	14	2	33	0	67

VI. A harmadik országból történő visszatérés és a belső menekültek hazatérése – fogalmak és kategóriák

1. Belső menekültek

Akik arra kényszerültek, hogy fegyveres konfliktus vagy annak elkerülése, az általános erőszak, az emberi jogok megsértése, természeti katasztrófák miatt elhagyták lakóhelyüket, vagy a határok mesterségesen megváltoztak és ezt nemzetközi szinten elismerték. Ezek a személyek és családok Szerbia és Montenegro határain belül maradtak, amíg Koszovó nem deklarálta a függetlenségét.

1.1 Az ország területén maradt belső menekültek

Azok a személyek vagy csoportok, akik elhagyták lakóhelyüket, de jelenleg is Koszovó területén élnek.

2. Menekültek

Azok a személyek, akik a nemzeti államuk vagy tartózkodási helyük szerinti ország határain kívülre kerültek és fajuk, vallásuk, nemzetiségük, politikai véleményük miatt üldözéstől tartanak, és akik nem akarnak állami védelmet igénybe vagy nem akarnak visszatérni állami és nem állami szereplők általi üldöztetés miatt félelem, erőszak vagy fenyegetés miatt.

Ennek alapján a Koszovóba visszatérőket az alábbiak szerint kategorizálják:

a volt Jugoszlávia területéről érkeztek-e vissza, ők belső menekültek és koszovói belső menekültek, vagy egy harmadik országból, leggyakrabban Nyugat-Európából.

A belső menekültek visszatérésével és reintegrációjával a **Közösségi és Visszatérési Minisztérium** foglalkozik.

A harmadik országból visszatérőkkel kapcsolatos eljárás a **Belügyminisztérium** hatáskörébe került, a **reintegráció** pedig **minisztériumok közötti feladat** lett.

A koszovói kormány a reintegráció zökkenőmentes végrehajtása érdekében intézkedési terveket és stratégiákat dolgozott ki.

A harmadik országból visszatérőkre vonatkozó legjelentősebb dokumentumok:

A repatriált személyek felülvizsgált reintegrációs stratégiája, Akcióterv a repatriált személyek számára készült stratégia végrehajtásáról és a Kritériumok a repatriált személyek számára szóló programban való részesedésére.

A belső menekültekre vonatkozóan a **Közösségi és Visszatérési Minisztérium** saját stratégiát dolgozott ki

A Koszovóba visszatérők négy csoportját különböztetjük meg:

1. Nem szervezett egyéni visszatérés

személyek, családok, akik előzetes megállapodás nélkül térnek vissza, és nem kaptak támogatás a visszatérés előtt .

2. Támogatott visszatérés

azok a személyek, családok, akik a visszatérés előtt, alatt és után is kapnak támogatást az illetékes helyhatóság vagy NGO-k által létrehozott valamely program keretében.

3.Szervezett visszatérés

ez a visszatérés tervezett formája, minden támogatást megkapnak a visszatérők az alapvető szükségletei alapján.

4. Kényszerített visszatérés, deportálás

A tanulmányút során megbeszélést folytattunk **Sasa Rasic belügyminiszter-helyettes úrral, Shkodran Manaj igazgató úrral, Állampolgárság, Menekültügy, és Migrációs ügyekről, valamint Albert Zeqa igazgató úrral, önkéntes visszatérési ügyekről.**Az alábbiak szerint adtak tájékoztatást a **visszatérés folyamatának szabályozásáról:**

3. A Belügyminisztérium - Visszatérési Osztály

A Belügyminisztérium Állampolgársági, Menekültügyi és Migrációs Főosztályán működik a Visszatérési Osztály, amely szorosan együttműködik más országok koszovói képviseleteivel és az EU Bizottság Összekötő Irodájával.

Az Osztály feladata, a visszatérési kérelmekkel kapcsolatos információk vizsgálata. Az illető visszatérése előtt megvizsgálják, hogy a személy koszovói állampolgár vagy nem. Az ellenőrzés három szakaszból áll:

Először **az útlevel kiadási osztály** adatbázisában megnézik, hogy szerepelnek-e a visszatérő adatai ellenőrzik a 2000 után regisztrált személyeket. Ha megtalálják, akkor ezt jelentik a küldő ország felé. Ha nincs adat, akkor a **Polgári Regisztrációs Hivatalnál** folytatják a keresést. Ha itt megtalálják a személy adatait, akkor küldik az értesítést a küldő országnak.

Ha keresésnek nincs eredménye, akkor a Közösségi Rendőrség ellenőrzése következik a helyszínen. A helyszíni ellenőrzés után tájékoztatják az ellenőrzés eredményéről a visszaküldő országot.

Ha negatív eredményekről kell tájékoztatni a visszaküldő országot, akkor lehetőség van kiegészítő vizsgálatra. A kérelem tisztázásáig a személy az adott országban marad. Ha valakit úgy küldenek vissza, hogy előzetesen nem tisztázták a személyazonosságát, akkor a személyt a határon visszafordítják.

A visszaküldő ország elküldi a visszafogadási kérelmet, de nem közölnek adatot arra vonatkozóan, hogy milyen a személy egészségügyi állapota. Ez az információ csak később érkezik meg, melyet Koszovóban legelőször az Egészségügyi Minisztériumhoz továbbítják.

Ha további orvosi kezelés szükséges, akkor a Minisztérium kapcsolatba lép az adott kórházzal és a személyt megpróbálják elhelyezni ott.

A Koszovót el nem ismerő országokkal való együttműködés a visszafogadás területén akadálymentesen zajlik. Megállapítható, hogy ha visszatérési ügyekre kerül sor, akkor minden ország elismeri Koszovót, hiszen érdekeltek abban, hogy az embereket vissza tudják küldeni Koszovóba.

A Koszovót el nem ismerő országokból származó kérelmeken még az szerepel, hogy az illető személy a Szerb Köztársaságból (Republic of Serbia) származik, de a küldött válaszban már a Koszovói Köztársaság megnevezés áll, vagyis ebben az esetben a tényt a küldő ország minden probléma nélkül elfogadja.

4. A reintegráció

2008 év elején a koszovói intézményekhez korlátozottan átkerült az ENSZ Koszovói Átmeneti Közigazgatási Missziója (UNMIK) visszafogadási kompetenciája.

Ezután az intézmények fokozatosan átvették a visszafogadás, repatriálás feladatköreit.

A koszovói kormány közvetlen párbeszédet folytatott a visszafogadásról és egyéb repatriációs kérdéssel a visszaküldő országokkal.

2010. július 12-én hatályba lépett a visszafogadásról szóló törvény.

2010-ben a koszovói kormány megkezdte a repatriált személyek reintegrációjával kapcsolatos folyamat elemzését és melynek eredményeként ajánlásokat fogalmaztak meg: pénzalapot kell létrehozni a repatriált személyek reintegrációjához, a hatékony reintegrálási folyamat érdekében az intézmények kapacitását szélesíteni kell, az intézmények közti együttműködést javítani kell, a visszaküldő országokkal a kommunikációt javítani kell.

A koszovói kormány 2010 tavaszán jóváhagyta a Repatriált személyek felülvizsgált reintegrációs stratégiáját, a cél a repatriált személyek részére fenntartható megoldások biztosítása az egészségügy, oktatás, munkavállalás, szociális ellátás, lakhatás terén. Továbbá meghatározták a személyek fogadásának és reintegrációjának intézményi kereteit.

Meghatározták a központi és helyi szintű intézmények szerepét és felelősségét a reintegráció folyamatában. Rögzítésre került a repatriált személyek jogainak támogatása és a koordinációs mechanizmus. A sérülékeny csoportba tartozó személyek kiemelt szerepet kaptak, ide tartoznak az embercsempészet áldozatai, egyszülős háztartások, gondviselő nélküli gyerekek, speciális bánásmódot igénylő gyerekek, idős személyek, fogyatékkal élők és a kisebbségi közösségek is. A repatriált személyek hatékony reintegrálásának feladatai és a felelősség megoszlik központi minisztériumok és a helyhatóságok között.

A hazatérők reintegrációjával összefüggő politikák végrehajtása rendezi a központi és a helyi szinten dolgozó tisztviselők eljárását a regisztráció, az egészségügy, az oktatás, munkavállalás, szociális ellátás, lakhatási és tulajdonnal összefüggő kérdések területén.

5. A reintegrálás során kulcsszerepet betöltő minisztériumok

A reintegrálás során kulcsszerepet tölt be a **Belügy-, Egészségügy-, Oktatási, Tudományos és Technológiai-, valamint a Környezet és Területrendezési Minisztérium**, melyek mindegyikének saját feladat- és hatásköre van fenntartható visszatérés és reintegráció terén.

A Belügyminisztérium hatáskörébe tartozik a biztonsági és belügyi területen a törvénykezés és a politikák figyelemmel kísérése és fejlesztése. Jelentős koordináló szerepe van a központi és helyi reintegrációval foglalkozó intézmények között.

Kiemelt szerep jut az **Állampolgársági, Menekültügyi és Migrációs Osztálynak és a Polgári Regisztrációs Hivatalnak**.

A Belügyminisztérium fő feladata - a nemzetközi és emberi jogi egyezményekkel és normákkal összefüggésben – a koszovói állampolgárok visszavétele külföldről, valamint a visszafogadással kapcsolatos dokumentumok és jogszabályok megalkotása.

A statisztikai nyilvántartások vezetése is fontos feladat, mert a reintegrációban résztvevő többi intézmény számára szolgáltatnak elengedhetetlen információkat.

Továbbá biztosítják az okmányokkal nem rendelkező személyek hozzáférését a polgári regisztrációhoz és az okmányokhoz való hozzáféréshez. Ennek érdekében szorosan együttműködik a helyhatósági irodákkal.

A Munkaügyi és Szociális Minisztérium a migránsok visszatérése után szociális csomagot nyújt. Ez magába foglalja a szociális támogatást, nyugdíjat, gyermekek, idősek és fogyatékosok támogatását. Minden évben ötezerrel több támogatandó emberre irányozták elő a költségvetést.

A szolgáltatások terén nincs különbség a visszatérők terén, minden támogatandó koszovói állampolgárnak segítséget nyújtanak. A szociális támogatás feltétele a személyazonosító okmányok beszerzése.

A törvény szerint 21 napon belül mindenkinek választ kell kapnia a kérelmére.

A minisztérium munkatársai korábban folyamatosan jelen voltak a reptéren és a határátkelőhelyeken.

Mára a Munkaügyi és Szociális Minisztériumnak minden helyhatóságban van irodája.

Becsült adatok szerint 2011-ben közel ötezer önkéntes és közel két és félezer kényszerített visszatérő volt. A minisztérium szolgáltatásait a támogatott önkéntes visszatérési programokban résztvevő személyek is igénybe veszik.

Az Egészségügyi Minisztérium feladata a hazatérő személyek reintegrációjával kapcsolatban a repatriált személyek egészségügyi rendszerbe való integrálása, az egészségügyi ellátás biztosítása.

Szükség esetén biztosítja a visszatérő személyek hazaérkezés utáni azonnali ellátását.

Az Önkormányzati Igazgatási Minisztérium biztosítja a visszatérők Koszovóba érkezése utáni elhelyezését, lakhatását, felel a lakhatás megoldásáért.

A lakhatással kapcsolatban 3 féle lehetőség van a „**Speciális lakhatási programról szóló törvény**” alapján:

1. A helyhatóságok kötelesek 3 éves lakhatási programot kidolgozni a minisztérium finanszírozásában
2. A hazatérő személyek tulajdonában lévő földterületen házak építése, újjáépítése
3. A Koszovói Tulajdoni Ügynökség által kezelt bérleti rendszeren keresztül biztosítani a lakhatást.

Az Oktatási, Tudományos és Technológiai Minisztérium a reintegrációval kapcsolatban biztosítja, hogy minden hazatelepített gyermek megfelelő információhoz jusson az elérhető oktatási lehetőségekről és szolgáltatásokról és integrálódjék az oktatási rendszerben. Ennek érdekében speciális programokat fejlesztenek, anyanyelvi képzés, felzárkóztatás stb. terén.

Kiemelt figyelmet kell fordítani a kisebbségi közösséghez tartozó gyermekek iskolába járására.

6. A Közösségi és Visszatérési Minisztérium – a belső menekültek visszafogadása

A Közösségi Visszatérési Minisztérium központi állami szereplő, kizárólag a belső menekültekért felel.

Fontos az emberi jogok betartása és az emberi méltóság megőrzése. Koszovó minden belső menekültet visszafogad, aki Koszovó területén élt és az 1998/99-es háború idején ment el. Szervezett és egyéni visszatérésekkel is foglalkoznak. 2005. januárjában hozták létre egy UNMIK rendelet alapján.

Kidolgoztak egy stratégiát 2009 -2013 közötti időszakra, melyben meghatározták a fő célkitűzéseket.

Ezek a szilárd közösség, fenntartható visszatérés és a lakóhelyüket elhagyó, hazájukat kényszerűségből elhagyók reintegrációja, a közösségek gazdasági reintegrációja. Minden koszovói állampolgárnak joga van a visszatéréshez és minden támogatást meg is adnak, de vannak prioritást élvező csoportok.

Az első két csoportba a háború idején felállított két típusú belső menekült kategória tartozik:

1. a Jugoszlávia területén (IDP)
2. Koszovón belül (IIDP)
3. akik alapvető humanitárius segítségre szorulnak (pl. a házuk teljes mértékben megsemmisült a háborús konfliktus idején) spontán visszatérők, akik pénzügyi támogatásra szorulnak.

2011-ben 1500 támogatási kérvény érkezett hozzájuk és 2200 ember tért vissza, a legtöbben Szerbiából, Montenegróból és Macedóniából.

A procedúra: a támogatást igénylő családoknak ki kell tölteniük egy visszatérési nyomtatványt, ennek alapján regisztrálják őket, mint támogatást kérők. Be kell mutatniuk a személyi kártyájukat, ezzel igazolják, hogy belső menekültek (az UNHCR zöld kártyát adott azoknak, akik Macedóniában, Szerbiában, Montenegróban voltak).

Tanúsítványt kell bemutatniuk a saját tulajdonukról, adóigazolás és személyi igazolvány másolata is szükséges, vagy a születési anyakönyvi kivonat.

A visszatérőket regisztrálják és a szükséges információkat egy központi adatbázisban tárolják. Ehhez az adatbázishoz minisztérium és a helyhatóságok visszatérőkkel foglalkozó munkatársai férnek hozzá. A visszatérők két hónapon belül kapnak tájékoztatást a támogatási formáról, lehetőségről vagy az elutasításról.

Ha támogatásban részesülnek, akkor elindul a visszatérési eljárás, mely kb 3-4 hónap, az egyéni körülményektől függően. A visszatérés vonatkozásában a következő területekre helyezik a hangsúlyt: gazdasági helyzet, közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, társadalmi- gazdasági feltételek, egészségügyi ellátás, oktatási rendszer.

A lakhatással kapcsolatban megállapítják az eredeti lakóhelyet, de máshová is költözhetnek, ha ott biztosítani tudják a feltételeket és a visszatérő azt elfogadja.

Vannak olyanok is akik nem igényelnek segítséget, de ennek ellenére kaphatnak kisebb kiegészítő támogatást.

Feladatuk ellátása során együttműködnek a helyhatósági közgyűlésekkel és a Községi és Visszatérési Irodákkal. A visszatérők szükségleteinek felmérésére van egy kritériumlista, a beérkező kérelmeket ennek alapján vizsgálják meg. A tényleges lakóhely szerinti helyhatóság pedig a körülményeket és a támogatási lehetőségeket vizsgálja a helyszínen.

A tavalyi költségvetés 7,5 millió euró volt. Ebből az összegből 1,1 millió euróból 50-60 ház újjáépítésében vettek részt és 53 lakás építésében adtak közvetlen támogatást, Gracanicában 40 lakás építésében, továbbá infrastrukturális beruházásokat is végeztek.

7. A helyi szintű intézmények

7.1. Mitrovice/Mitrovica város polgarmestere által adott összefoglalás:

A helyhatóság területén 140 ezer ember él, a helyhatóság vegyes etnikai összetételű a többségi népcsoport az albán – 85%, valamint szerbek, RAE, bosnyák, török

kisebbségi közösségek élnek a területén. Szerbia igényt tartott az itteni gazdaságra, az albánokat diszkriminálták, így sokan elhagyták az országot.

Mitrovice/Mitrovica városában is átrendeződtek az etnikai viszonyok, a szerbek átköltöztek a város északi részébe, az Ibar folyó túloldalára és a belső migráció mértéke is nőtt. A helyhatóság nem rendelkezik külön költségvetéssel a reintegráció terén. A pénzügyi források napi szintű döntések függvényében áll rendelkezésre.

A Helyhatósági Közösségi és Visszatérési Iroda munkája során a belső menekültekre, főként a Szerbiából és Montenegróból visszatérő belső menekültekre koncentráltak. 2010 végén kezdődött a harmadik országból a támogatott önkéntes visszatérés és a nem önkéntes visszatérés, tehát ez még új feladat a számukra. A visszatérést illetően csak a roma közösségre vonatkozóan van pontos adatuk. A harmadik országból való visszatérés esetén az információt a visszatérőkről a Belügyminisztérium irodáitól kapják. Eddig összesen nyolc esetük volt, melyek a Belügyminisztériumból érkeztek. A visszatérő családot egy bizottság látogatja meg, megnézik, hogy visszatérőnek mire van szüksége, van-e hol laknia, van-e tulajdona vagy a megélhetéséhez szükséges eszközei. Ezt követően jelentést készítenek, ha úgy ítélik meg, akkor javasolják a támogatásra. A RAE közösség biztonsági helyzetét, mint a reintegráció legfontosabb elemét, jónak ítélik. A RAE közösség visszatérő tagjait az általánosan mindenkit érintő munkanélküliség sújtja a leginkább.

A RAE közösség tagjai a korábban informálisan létező roma telepekre tértek vissza. Ezeken a telepeken éltek és nem volt tulajdont igazoló dokumentumuk és nem volt igazolásuk arról sem, hogy a lakhelyükön regisztrálták volna őket. A helyhatóság biztosította számukra, hogy legalizálják a lakhatásukat.

NGO-k összefogásával 54 új ház épült, az Európai Bizottság pedig 38 új házat épített. A helyhatóságnak nincs saját visszatérési stratégiája, de a Közösségi és Visszatérési Minisztérium által elfogadott stratégiát elfogadták és jelenleg dolgoznak a RAE közösség számára létrehozandó visszatérési stratégián.

7.2. Pristine/Pristina

A polgármestertől megtudtuk, hogy Prishtine/Pristina lakossága kb. 500 ezer ember, akiknek 90%-a városokban él.

Az etnikai összetételnél kiemelte, hogy megoldott a kisebbségi közösséghez tartozó gyermekek integrálása az oktatási rendszerbe.



Az Ahtisaari terv nemzeti kisebbségijogi részeként 2010-ben létrejött egy új helyhatóság, egy szerb enklávé, a város polgármestere Bojan Stojanovic úr – Gracanice/Gračanica – Prishtine/Pristina területén.

Az Ahtisaari terv központi része volt a „a közösségek jogainak védelme és elősegítése”. Azokkal a kulcsfontosságú területekkel foglalkozik, amelyeket védelmezni kell, beleértve a kultúrát, a nyelvet, az oktatást és a szimbólumokat. A rendezési terv átfogó „decentralizálási javaslatot” tartalmaz, azzal a szándékkal, hogy elősegítse a „jó hatalmat, a közszolgálatok átláthatóságát és hatékonyságát”. A javaslat a koszovói szerb közösség konkrét szükségleteire és félelmeire koncentrált, amelynek magas fokú ellenőrzése lesz a saját ügyei felett. A decentralizálás elemei inter alia új községi illetékeseket is tartalmaznak, azon községek számára, amelyekben a szerbek többségben vannak (mint például a másodlagos egészségügyi biztosítás és a főiskolai képzés); pénzügyi kérdésekben széleskörű községi autonómiát, beleértve azt is, hogy a koszovói szerb községeket szerbiai pénzügyi támogatásban részesítsék azzal a

feltétellel, hogy ez a támogatás átlátható és a községek széles körű tevékenységére, valamint céljainak segítésére irányul; továbbá a községközi partnerségről és a szerbiai intézményekkel való együttműködésről szóló rendelkezéseket, valamint hat új, vagy jelentősen kibővített község létrehozását, amelyekben a szerbek vannak többségben (Gračanica, Novo Brdo, Klokot, Ranilug, Partes és Serverna Mitrovica).

A Prishtine/Pristina-ban működő Helyhatósági Közösségi és Visszatérési Iroda nehéz körülmények között dolgozik, nincs elegendő pénzügyi forrásuk a visszatérők integrálására.

Az egyik legnagyobb gond munkahelyek teremtése.

Az alapvető egészségügyi ellátáshoz való jutást és az oktatáshoz hozzáférést biztosítani tudják. Pristine/Pristina helyhatóságnak van Visszatérési és Közösségi Bizottság által jóváhagyott visszatérési és reintegrációs stratégiája, mely a központi stratégián alapul, de azt a helyi feladatoknak megfelelően alakítják. A fejlődés ellenére továbbra is gond a munkalehetőség hiánya. Ez nemcsak a visszatérőket, hanem egész Koszovót érinti. Az ország nehéz gazdasági helyzete nem javult és ez egy kihívásokkal teli problémakör.

A Helyhatósági Közösségi és Visszatérési Irodának van külön költségvetése, ez a működést fedezi. Biztosítanak pénzt a közszolgáltatásokra, oktatásra, egészségügyi ellátásra és infrastruktúrára. Léteznek továbbá programok a kisebbségi közösségek számára, van külön költségvetési forrás az alapvető infrastrukturális beruházásokra.

A harmadik országból érkező visszatérők esetén átmeneti szállást biztosítanak egy hotelben. A szükséges felmérések után, ha a visszatérőnek nincs semmilyen okmánya, akkor beszerzik azt. A kérelmek többségét eddig támogatták, de abban az esetben, ha a kérelmező Koszovó függetlenségének kikiáltása után távozott külföldre, akkor elutasítják a kérelmet.



7.3. Gjilan/Gnjilane

Találkoztunk **Gjilan/Gnjilane polgármesteri hivatalának képviselőivel is**, akikről az alábbiakat tudtuk meg:

A decentralizációs folyamatnak köszönhetően két új helyhatóság jött létre: Novoberde/Novo Brdo és Partesh/Partes, amely 3 falut foglal magába.

Így a korábban 515 km² területű helyhatóság mára 392 km² lett. A helyhatóságot az etnikai tolerancia jellemzi jó a kapcsolat a helyi kisebbségi szerb, török és roma közösséget képviselőkkel. A többségi lakosság albán.

Kiemelték, hogy részt vettek egy négy helyhatóságra – Gjilan/Gnjilane, Peje/Pec, Istog/Istok, Fushe Kosove/Kosovo Polje – kiterjedő visszatérési és reintegrációs programban, ennek a költségvetéséhez a koszovói kormány 3.3 millió eurot biztosított, és ugyanennyi pénzt adott az Európai Bizottság Összekötő Irodája is.

A harmadik országból visszatérők számára egy elkülönített pénzalap van, ezt a központi költségvetéstől kapták, a felhasználása most történik, így konkrét tapasztalatról még nem tudnak számot adni. Anyagi, technikai, logisztikai segítséget nyújtanak a visszatérőknek. A helyhatóságon dolgozik egy munkacsoport, akik a visszatérések végrehajtásával és irányításával foglalkoznak. A helyhatóságnak saját elfogadott helyi visszatérési és reintegrációs stratégiája van a 2011-2014-es időszakra. A visszatérők tartósan letelepednek.

A gjilani Helyhatósági és Községi és Visszatérési Irodának jelenleg hét dolgozója van, akik között van egy visszatérési tisztviselő és egy községi tisztviselő is. Azoknak a visszatérésével foglalkoznak, akik 1999-ben hagyták el a helyhatóságot.

A program megvalósulását folyamatosan figyelik, monitorozzák. A Községi és Visszatérési Iroda nyomon követi a visszatérők sorsát és folyamatosan igyekeznek megoldani, hogy a munkaerőpiacon munkát találjanak a visszatérőknek.

A visszatérési kérelem benyújtásakor egy formanyomtatványt kell kitöltenie a kérelmezőnek, melynek segítségével felméri, hogy milyen támogatásra van szüksége visszatérőnek. A kérelmek alapján tisztázzák, hogy a személyazonosságot és azt, hogy harmadik országból érkezik-e a kérelmező.

Gjilan helyhatóságban a visszatérési és reintegrációs programok menete a következő

1. visszatérés támogatása és a lakóépületek, házak renoválása, építése
2. pénzügyi támogatás, ez 2500-3000 euros pénzbeli juttatás
3. Továbbá a jövedelemszerző tevékenységek támogatása mezőgazdasági és infrastrukturális fejlesztések

A támogatások megadásánál figyelnek az etnikai csoportok kiegyensúlyozott támogatására. A roma lakosság fejlesztésére külön programokat is létrehoztak.

Gjilan helyhatóságból jelenleg kb 20.000 ember van Koszovón kívül, ebből 14.000 szerb, 6000 pedig roma. Ezek az adatok csak tájékoztató jellegűek.

Az Iroda a belső menekültek számára kizárólag logisztikai támogatást nyújt.

A helyi intézmények a nemzetközi szervezetekkel együttműködésben kidolgozták azokat a kritériumokat, amelyek segítenek a döntések meghozatalában, hogy kik, mikor kapnak támogatást. Ezek a következők: kiegészítő nyelvi kurzusok. lakhatás és átmeneti szálláshely, élelmiszer és nem élelmiszer jellegű támogatás és jövedelemszerző lehetőségek támogatása.

A koszovói kormány a következő alapelvek mentén nyújt támogatást:

- Azokat támogatja, akik 2008. február 17. előtt hagyták el az országot,
 - Koszovó minden állampolgárát támogatja, akiket egy másik országból repatriáltak, és nem részesülnek más nemzeti vagy nemzetközi támogatásban, vagy akik nem a szükségleteiknek megfelelő támogatásban részesültek.
 - Kiemelt figyelem a sérülékeny csoportba tartozó személyekre.
- Ismerteti az eljárást a támogatás kérelmezésével és annak odaítélésével kapcsolatban.

A repatriált személyek reintegrációjáról készült nemzeti stratégia és akcióterv végrehajtása érdekében a Végrehajtó Testület együttműködve a Titkársággal értékeli a programokat és jóváhagyja a beadott kérvényeket.

Háromhavonta áttekintik a beadott kérvényeket, melyeket figyelemmel kell kísérni és egy éves utókövetést kell meghatározni. Minden látogatásról jelentést kell készíteni. A programokat a helyhatósági visszatérési ügyintéző támogatásával kell végrehajtani.

Minden programot és a beszerzett vagyontárgyat vagy eszközt a Testület Titkárságának és a Visszatérési Közösségi irodának be kell jelenteni. A felhasználható pénzösszeg legfeljebb 1500 euro lehet, indokolt esetben ennél magasabb, de a többlet összességében nem lehet több 2500 euronál.

8. A Végrehajtó Testület és a Titkárság

A koszovói kormány félmillió euros forrást biztosított a reintegráció 2011-es támogatására. A kormány döntése alapján egy Végrehajtó Testületet hoztak létre, amely nem csak az eljárást, hanem a forrásokat is igazgatja. Ezt a testületet a Belügyminisztérium államtitkári szinten elnökli. A testület mellett létrehoztak egy titkárságot is, amely a különböző minisztériumok képviselőiből áll. Megalkották a kedvezményezettekre vonatkozó feltételrendszert is.

A helyhatósági irodákban dolgozó tisztviselők foglalkoznak a támogatás iránti kérelmekkel. Minden támogatási kérelem közvetlenül a minisztériumon belül az általános titkársághoz érkezik, ahol döntenek, hogy elfogadják vagy elutasítják. A

mechanizmus alapvetően könnyebbé teszi a döntéshozatal folyamatát. Azt az állampolgárt, aki nem tudja megoldani a lakhatását, az első héten hotelben szállásolják el. Ez alatt az idő alatt informálják erről az illetékes helyhatóságot, aki köteles szállást találni a visszatérő személy részére.

Ha a helyhatóság valamilyen okból kifolyólag nem tud szállást találni, akkor más lehetőséget keresnek. Hat hónapos időszakra fizetik a bérleti díjat a visszatérő helyett. Ha a visszatérő személy vagy család igazoltan nagyon rossz körülmények között él, akkor élelmiszersomagokkal is támogatják. A Végrehajtó Testület a döntését nagyon gyorsan meghozza és képes arra, hogy 24 órán belül összeüljön.



A Titkárság ilyenkor kérelmet küld a Testület tagjainak az azonnali üléselésre. Mindig egyedi alapon hoznak döntést. A támogatás maximális időtartama hat hónap lehet, ezt követően az ügy a Szociális Ellátóközponthoz kerül, ahol minden személynek regisztrálnia kell magát. A támogatás ezután már kevesebb, mint a hat hónapos időszak alatt volt.

Fontos, hogy a visszatérő az álláskeresésre nagy hangsúlyt helyezzen és megtalálja a lehetséges megoldást. Eddig csak szállással és élelmiszer ellátással kapcsolatos igényeket adtak be a visszatérők.

Koszovó minden határátkelőhelyén, a reptéri irodában vagy a helyhatósági irodákban kaphat információt a visszatérő a lehetséges támogatásról.

Amikor a visszatérő belép Koszovó területére egy rendőrtiszttel találkozik, a visszatérése előtt már megérkezik az információ arról, hogy az illető személy vagy család érkezik. A rendőrtiszt a Reintegrációs Irodába irányítja az illető személyt vagy családot, ahol kötelesek a visszatérőt tájékoztatni az elkövetkező eljárásról. Ha szükséges, akkor a visszatérőket elszállítják a cél állomásra. Előzetesen begyűjtik a visszatérőkre vonatkozó fontos információkat így különösen az egészségügyi állapotukra vonatkozóakat is.

A támogatások terén megkülönböztetik az önkéntes és nem önkéntes visszatérőket. A Belügyminisztérium elsősorban a kényszerített visszatérőkkel foglalkozik. Az önkéntes visszatérőkkel pedig a Nemzetközi Migrációs Szervezet, az IOM.

A reintegráció területén a fő akadályt a lakhatás és a gazdasági körülmények jelentik.



9. A Reintegrációs Iroda (Pristina)

A Reintegrációs Iroda 2010. november 1-jétől, a repülőtéri iroda pedig 2010. december 7. óta tevékenykedik.

Amint a visszatérő személy megérkezik egy nyomtatványt kell kitöltenie. Minden személyes adatát elkérik, ezt megküldik a Helyhatósági Községi és Visszatérési Irodába, ahol a tényeket igazolják, vagyis hogy ott lakik-e, stb. Az irodában főként

kényszerített visszatérőkkel foglalkoznak, de az Irodának mindenkit regisztrálnia kell, a támogatott önkéntes hazatérőket is.

A visszatérőket kiadványok segítségével informálják a folyamatról, hogy mit kell tenniük azért, hogy a támogatást megkapják. Akiknek nincs hol lakniuk, azoknak legfeljebb hét napra szállodát biztosítanak. A visszatérők ez alatt a hét nap alatt kötelesek az illetékes helyhatóságot meglátogatni és beadni a kérelmüket a támogatásukra vonatkozóan. Ezt követően vagy a visszatérő vagy a helyhatóság talál másik szállást, ami a minisztérium által fizetett lakhely is lehet. Ha továbbra sem talál a visszatérő szállást, a hotelben maradhat amíg a Végrehajtó Testület meg nem hozza a döntését arról, hogy elszállásolja akár úgy, hogy fizetik a bérleti díját. Ezt a költséget a Belügyminisztérium költségvetéséből fedezik. A visszatérők benyújtott kérelmét a helyhatósági visszatérési tisztviselő elküldi a pristinai Reintegrációs Irodába. Ez az iroda megszerez minden információt az esetről és továbbítja a kérelmet a Végrehajtó Testületnek. Ez a döntés hozza meg a végső döntést arról, hogy ki milyen támogatást kap. A testületnek 11 tagja van, képviseltetve magát minden érintett minisztérium és jelen van az IOM és a UNHCR képviselője is.

A szállással rendelkező visszatérők kitöltik a nyomtatványt, rögzítik az adatokat az adatbázisban, az információt elküldik a helyhatósághoz. A visszatérési és reintegrációs tisztviselő meglátogatja az illető személyt a lakóhelyén és kikérdezi az azonnali szükségleteiről, melyet szintén írásban rögzítenek, melyet a Belügyminisztériumhoz küldenek meg.

Többször előfordult, hogy orvosi ellátásra is szükség volt a repülőtéren. Előfordul az is, hogy akad olyan személy, aki nem akarja felfedni a személyazonosságát. És előfordul az is, hogy nem akarnak az irodán megjelenni és a rendőrségi interjú után eltűnnek. És van olyan eset is, amikor a visszatérőnek semmilyen segítségre nincs szüksége.



A feladatok a repülőtéren kezdődnek, ahol a tisztviselők elkérnek minden információt a visszatérő személytől, az önkéntes és a kényszerített visszatérőtől is. Az információt továbbítják a helyhatósági tisztviselőknek. Az ügyfeleket pedig tájékoztatják a további folyamatról. Az Iroda a visszatérések előtt információt kap a Belügyminisztérium Visszafogadási Osztályától, akik informálják az Irodát a hazatérők számáról, az érkezés idejéről és arról, hogy honnan érkeznek. Ha visszatérőnek egészségügyi problémája van, akkor elküldik az általa kitöltött nyomtatványt az Egészségügyi Minisztériumba, ha gyermekei vannak, akkor az Oktatási Minisztériumba.

A Reintegrációs Iroda tevékenysége egész Koszovót lefedi. A Reintegrációs Iroda a Végrehajtó Testülethez terjeszti fel a kérelmeket, de előtte ellenőrzi a helyhatóságoktól érkező kérelmeket. Ha az eset nem felel meg a kritériumoknak, akkor nem terjesztik a Végrehajtó Testület Titkársága elé. Ez az iroda kvázi másodfokként működik. Az előterjesztésben részletesen megfogalmazzák, hogy a visszatérőknek milyen különleges segítségre vagy támogatásra van szükségük. Amikor a Végrehajtó Testület elé terjesztik az esetet akkor mellette egy ajánlást is előterjesztenek. A Végrehajtó

Testület kérdéseket is feltehet bizonyos körülményekről, amellyel tisztázni lehet a helyzetet. A döntés után a végrehajtásban a Végrehajtó Testület Titkárságáé a főszerep, mivel ők rendelkeznek a pénzügyi forrásokkal.

Nem kaphat támogatást, aki Koszovó függetlenségének kikiáltása után hagyta el az országot.

10. Együttműködés a kompetens minisztériumok és az Iroda között

2011. január 15-ig az a Szociális és Munkaügyi Minisztérium feladata volt a rászorult személyek érkezés utáni elszállásolása. Ezt az időpontot követően a Belügyminisztérium hatáskörébe került a feladat.

Az Egészségügyi Minisztérium biztosítja az orvosi problémákkal küzdő visszatérők ellátását.

Ha a belső menekült támogatást kap a Közösségi és Visszatérési Minisztériumtól, akkor nem kaphat az új rendszertől támogatást. A támogatások megítélésében a Végrehajtó Testület dönt, rendelkezik a visszatérők minden adatával. Az IOM minden támogatás esetén tájékoztatja az illetékes helyhatósági visszatérési tisztviselőt, azért hogy a visszatérők ne kaphassanak duplán a támogatásokból.

11. A hazatelepített személyek jogi integrációja (regisztráció, iratok)

Tekintettel arra, hogy a hazatelepítettek egy részét soha nem regisztrálták, ezért kiemelkedően fontos, hogy a visszatérők hozzájussanak a személyi okmányokhoz, valamint hozzáférjenek az alapvető szolgáltatásokhoz. A személyes dokumentumokkal nem rendelkező visszatérők támogatása érdekében a hatóságok az eljárás menetéről tájékoztatókat készítettek, melyet a hazatérés előtt eljuttatnak az adott személyekhez.

A személyes dokumentumok hiánya komoly gondot jelent Koszovóban, ugyanis az 1999-es háború idején a tömeges elmenekülés miatt az emberek a személyes okmányaikat is hátrahagyták.

Sok anyakönyv és egyéb nyilvántartás eltűnt, elpusztult. A visszatérők hosszú éveket éltek külföldön, ahol házasságot kötöttek, gyermeket szültek és ha ezeket az okmányaikat nem tudják bemutatni, akkor a gyermekét vagy házastársát nem tudják regisztrálni.

A személyes okmányok hiánya még súlyosabb az etnikai közösséghez tartozóknál, így a RAE közösség tagjainál, akik informális telepeken éltek és egyik helyi regisztrációs irodánál sem regisztrálták őket.

A helyhatósági irodák minden visszatérőt regisztrálnak és a hivatalos okmányokat, igazolásokat kiállítják.

Egy másik ország által kiállított dokumentum hivatalos elismerése kiemelten fontos eleme a hazatelepülő személy fenntartható visszatérésének.

Kiemelten fontos dokumentumok az orvosi igazolások, a munkavállalási és nyugdíjjal kapcsolatos iratok, az iskolai bizonyítványok és a képesítést igazoló oklevelek. A polgári személyi állapot igazolása tehát igen fontos.

12. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés

Kosзовóban komoly kihívást jelent az egészségügyi ellátás minőségi színvonalának biztosítása, ennek oka a pénzhiány és a szakképzett munkaerő hiánya.

A jelenlegi feltételek között a hiányos felszerelés miatt bizonyos ellátásokat nem tudnak biztosítani, és bizonyos szakterületeken gondot okoz, hogy kevés szakképzett orvossal rendelkeznek.

Ilyen terület például a szívsebészet, onkológia, transzplantáció. Emiatt az Egészségügyi Minisztérium 2003-ban elindított egy programot a Koszovón kívül igénybe vehető gyógyító szolgáltatásokkal kapcsolatban.

Az egészségügyi ellátórendszer hiányossága az egész lakosságot sújtja.

12.1. A Koszovó területén nem kezelhető betegségek

Az egyik legsúlyosabb probléma **az onkológiai kezelés hiánya**. Igyekeznek ezen változtatni, létre is hozták az Onkológiai Intézetet, ahol korszerű berendezések állnak rendelkezésre, azonban nincs megfelelő számú onkológus orvos.

A másik ilyen terület a **szívsebészet**, ahol szintén szakorvos hiánnyal küzdenek és gondot jelent az orvos asszisztensek hiánya is.

Ugyanígy a **transzplantáció** területén is komplex problémával kell szembenézniük.

Bizonyos **mentális betegségeket** szintén nem tudnak gyógyítani.

Csak az alapellátás működik, ha nem is túl magas színvonalon.

13. A foglalkoztatás

A visszatérőknek egyéni igények elbírálása alapján nyújtanak támogatást; sokan közülük több évig tartó támogatásra szorulhatnak.

A Munkaügyi és Szociális minisztérium nyújt szolgáltatásokat a munkavállalás terén. Ugyanakkor a munkanélküliség aránya igen magas és ez különösen sújtja a hazatelepülőket.

A Munkaügyi és Szociális Minisztérium intézkedéseket dolgozott ki a hazatelepített személyekre vonatkozóan, melyeken keresztül a visszatérők szakképzésben vehetnek részt és munkához juthatnak.

Hat területen nyújt támogatást, ezek: a foglalkoztatási tanácsadás, karrierépítési útmutató, felkészítő tréning a munkavállaláshoz, munkavállalók anyagi támogatása, közmunka, önfoglalkoztatás, tájékoztatás a munkaerőpiacról.

A RAE közösség munkához juttatását kiemelten támogatják Gjilanban és Mitrovicában is, azonban ezek a törekvések feszültséget keltenek a többiek körében.

A IOM támogatást nyújt az önfoglalkoztatáshoz. A jelölteknek üzleti tervet kell készíteniük, ezt az IOM munkatársai megvizsgálják és az arra alkalmas projektekhez támogatást adnak. Pl. ez lehet kezdőtőke vagy eszközöket vásárolnak stb.

14. A szociális támogatások

Minden a minisztérium által nyújtható támogatást törvényekben szabályoznak. A nyugdíjról szóló törvény, amely szerint minden 65 év feletti koszovói állampolgárt megillet a nyugellátás. Nem számít, hogy kap-e külföldről nyugdíjat, mert ezt az ellátást mindenki a kora miatt kapja. A nyugdíj összege 45 euró személyenként. Van törvény a fogyatékos személyek nyugdíjáról is. Az ilyen nyugdíjasok száma nagyon alacsony, mert olyan személyek kapják, akik teljes mértékben munkaképtelenek.

Van törvény, ami a szegény családok támogatási rendszerét szabályozza, e szerint két kategória van. Az első kategória, a család és azok a családtagok, akik 100%-os rokkantak. A családban sok gyerek van és nincsen megélhetésük. A második kategóriába is szegények tartoznak, de van legalább egy munkaképes családtag. Mivel nem tudtak minden koszovói munkanélkülit bevenni a rendszerbe, betették azt a kategóriát, hogy a családban legalább egy 5 év alatti gyermeknek kell lennie. A támogatás minimális összege 40, a maximális pedig - 7 vagy többtagú család esetén - 80 euró.

Van egy speciális rendszer a 100%-ban fogyatékos gyermekek számára, körülbelül 3000 olyan gyerek van, aki ilyen támogatást kap. Az ilyen gyermekek családja egy személyért 100 eurót kap.

A minisztérium családi gondozási ellátással is foglalkozik. Több mint 750 árva gyermek van Koszovóban. Van helyük, mert nagyobb családoknál helyezték el őket, ott élnek és 75 eurós támogatást kapnak. Az elhagyott gyermekek gondozásába számára számos családot bevontak Koszovó szerte, akik 150 eurót kapnak egy gyerek után. 15-100 ilyen eset van, mert ezek a gyermekek a későbbi fázisban adoptálási eljárásba kerülnek, így a családnál történő elhelyezés ideiglenes állapot.

Egy másik rendszer foglalkozik a mártírok és a volt UCK-veteránok (Ushtria Çlirimtare e Kosovës/Koszovói Felszabadítási Hadsereg) családjával. A támogatás ezen formája minden olyan polgárra vonatkozik, akit valamilyen formában érintett a háború. A támogatás mértéke a fogyatékoság mértékétől függően 65 eurótól 350

euróig terjed, a rendszer 12.000 embert fed le. Ez nagyon költséges, de a politikai jelentősége és más aspektusok szempontjából fontos.

Az eltűnt személyek száma nagyon magas. Miután a családjuk eltűntté nyilváníttatja a személyeket, számos eljárás van, amit végig kell járni, hogy megkapják a minisztérium támogatását. Ezek az ún. anyagi jogok, melyek megjelennek a költségvetésben. Ezekre a rendszerekre 156 millió eurót költöttek 2010-ben, ami a teljes 2010-es koszovói költségvetés kb. 12-15%-át jelenti.

Más szociális támogatásokat is felajánlanak, melyek anyagilag nem olyan költségesek, ezek pszichoszociális képzések és támogatások, ajánlások és tanácsadás. Ezeket a szolgáltatásokat a minisztérium ajánlja fel, fizeti a dolgozóit.

Amikor a Szociális Központok látókörébe kerül olyan idős személy, aki segítségre szorulna, vagy olyan szellemi fogyatékos személy, akinek nincs családi támogatása, akkor erre lakóhelyi támogatást és védelmet szerveztek.

Van egy 100 fő kapacitású menedékház Prishtinë/Pristinában, és van két más kis, ún. közösségi ház maximum 20 fős kapacitással Skenderaj/Srbica-ban és Istog/Istok-ban. Shtime/Stimlje-ben is van egy kb. 60 fős kapacitású biztonságos ház és van 8 kis ház a közösségekben, melyeknek 10-12 fős kapacitása van. Olyan személyek számára hozták létre ezeket, akiknek nincs róluk gondoskodni képes családtagja. Nem bátorítják a támogatás ezen formáját, inkább a családok megerősítését szeretnék elérni, mert ezeknek a személyeknek a családon belül kellene segíteni.

A RAE-közösséget ugyanúgy kezelik, mint a többi koszovói közösséget. Az alkotmány szerint nem kérdezhetik meg az emberek nemzetiségét; az etnikai származásról azonban nyilatkozhatnak a polgárok. Ez a közösség kevésbé integrálódott, alulképzett, magas a munkanélküliség aránya. A többség munkanélküli segélyből él.

VII. Összegzés

Az **Igazság, Szabadság és Biztonság Stabilizációs Társulási Folyamat Párbeszéd** első bizottsági ülésére 2012. február 7-9-é került sor Pristinában, amelyen többek között vizsgálták a **visszafogadás, reintegráció, határrendészet, rendészet kérdését is. Megállapították, hogy a visszafogadás területén továbbra is megfelelő szinten kerültek végrehajtásra a jogi és szakpolitikai keretek.** A 2011-ben aláírt hat visszafogadási megállapodáson felül, három további áll tárgyalás alatt (Bulgária, Magyarország és Horvátország).

Mind központi, mind pedig helyi szinten erősödtek az intézményi kapacitások. Ennek eredményeként a visszafogadási szolgáltatások kezelése hatékonyabbá vált. A reintegrációs eljárások egyszerűsítése és hatékonyságuk növelése érdekében, jogszabálytervezett született a reintegráció szabályozásáról. A szabályozás egyik célja az alapszolgáltatásokra vonatkozó döntéshozatal helyi szintre történő decentralizációja.

A foglalkoztatás területén három projektet hagytak jóvá nemzetközi szervezetekkel együttműködve. 2012-re a reintegrációs alapba 3,170,150 millió eurót allokáltak. **Valamennyi helyhatóság rendelkezik olyan kijelölt tisztviselővel, aki közösségekkel és a visszafogadással foglalkozik.**

Tovább kell fokozni különösen a kis közösségek hozzáférését a munkaerőpiachoz, az oktatáshoz és a képzéshez. E tekintetben további feladatok vannak a hazatelepült gyerekek nyelvtanfolyamai tekintetében és a végrehajtó bizottságnak a vállalkozásindításra és a lakhatásra vonatkozó döntései terén.

Tovább kell folytatni a tisztviselők képzését mind központi, mind helyi szinten. Továbbá, a 2011. évi pozitív tapasztalatokra építve, 2012-ben is folytatni kell a nemzetközi szervezetekkel, a civil társadalommal folytatott és a helyi igényekre

vonatkozó párbeszédet. A menekültjogra vonatkozó törvény esetében is szükség lehet az EU elvárásaival összhangban történő további kiigazításokra.

Az Igazság, Szabadság és Biztonság Stabilizációs Társulási Folyamat Párbeszéd által előírt nyomonkövetési lépések:

- a) További kétoldalú visszafogadási megállapodások aláírása (2012. december) és a visszafogadásra vonatkozó törvény végrehajtása;
- b) A Reintegrációs Alap kifizetési rátájának és decentralizációjának további növelése;
- c) A képzések folytatása mind központi, mind pedig helyi szinten a visszafogadási eljárásokról, beleértve a reintegrációról szóló szabályozásban vázolt új feladatokat is;
- d) A reintegrációról szóló szabályozás elfogadása és végrehajtása, és annak biztosítása, hogy az jóváhagyja az OPM;
- e) A MEST gondoskodik róla, hogy gyorsan elkezdődjenek a visszatelepült gyerekek részére szóló nyelvtanfolyamok, és továbbra is biztosítja, hogy haladéktalanul beiratkozzanak az iskolába, összhangban a 2010. novemberi AI-vel;
- f) El kell kezdeni a reintegrációs végrehajtó bizottság vállalkozásindításra és a házépítésre/felújításra vonatkozó döntéseinek végrehajtását;
- g) Rendszeres találkozókat kell szervezni a nemzetközi szervezetekkel, a civil társadalommal és a helyi szint képviselőivel (2012. április);
- h) Működésbe kell helyezni az új menedékjog-kérői központot Lipjan/Lipljan-ban (2012. április);
- i) El kell fogadni a menedékjogra vonatkozó másodlagos jogalkotást (2012. június);
- j) Folytatni kell a menekültügyi statisztikák gyűjtését és elemzését, beleértve annak okait is, hogy esetleg miért tűnnek el a menedékjog-kérők a menekültügyi eljárás ideje alatt.